

EL CONSERVADORISME CATALÀ A LA SEGONA REPÚBLICA

«Un estudi de la Lliga Regionalista (Catalana) a través de
"La Veu de Catalunya"»

TESI DE DOCTORAT DE
Bernat Muniesa Brito

Director

Dra. Antoni Jutglar Bernaus



C. D. H. I.



BARCELONA, setembre 1980

PART II

LA Lliga Regionalista davant la insti-
tucionalització de la Segona
República

INTRODUCCIÓN

La proclamació de la Segona República Espanyola fou un fet inesperat per les forces monàrquiques espanyoles «i catalanes».

Després d'unes intenses campanyes monarquistes i contra'tot el que representava l'ideal republicà, es trobaren de sobte, els monàrquics, amb una República el 14 d'abril del 1931.

A Catalunya, a més a més; la irrupció republicana fou accompanyada per la valerosa acció de Macià de proclamar la República Catalana, la qual cosa el desconcert del regionalisme monarquista català fou total. Encara eren calentes aquelles paraules de Ventosa i Calvell, el 1930, rebutjant totes les formes possibles de "Repòbliques", àdhuc la "Federal".

L'acomodació fou difícil per a la Lliga Regionalista, i només utilitzant la "doctrina" occidentalista sobre les formes de govern s'aniria adaptant paulatinament, fins que més endavant, el 1933, llurs capdavanters, acceptarien la institució republicana com marc d'activitats: descubrint que podien conquerir-la políticament i transformar-la en un instrument al servei dels interessos del bloc social hegemònic per ells representats.

Així, doncs, la proclamació de la República Espanyola

panyola, de la República Catalana i llurs conseqüències, i l'elaboració i aprovació de la Constitució de la primera, tant com l'elaboració de l'Estatut de Núria pels catalanistes esquerrans, són temes que concreten el marc de desenvolupaments polítics i social que abordem en aquesta Part II.

LA PROCLAMACIÓ DE LA SEGONA REPÚBLICA ESpanyola

La Lliga Regionalista va fer tot el possible, des del punt de vista polític, per a salvar la Monarquia i per impedir la proclamació de la República, fet aquest que considerava perillós per als seus interessos, però que no creia pas que s'arribés a produir. Almeyne aquesta és la impressió que dóna la lectura de "La Veu de Catalunya" d'aquells dies.

La Lliga Regionalista i els seus principals dirigents, igual que els conservadors monàrquics espanyolistes, foren sorpresos profundament per les derivacions de les eleccions del 12 d'abril del 1931. Que la Lliga Regionalista va fer el màxim possible per a conservar la institució monàrquica ho demostra el fet que fou el seu líder màxim, Francesc Cambó, qui encapçalà el gran intent de salvar la crompusa institució a través d'aquell fracassat Centre Constitucional.

Més, els fets no anaren pel camí que intentà obrir la Lliga Regionalista, i encara que les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931 van donar el triomf als candidats conservadors monàrquics -globalment-, a les grans ciutats, contra de modernitat, la victòria fou de les forces republicanes. L'existència del caciquisme a les poblacions petites -agràries- fou la causa que el conservadorisme monàrquic guanyés, puix la vella "institució" inventada per Cánovas del

Castillo per a sostenir l'entramat artificiós de la Restauració, és a dir, el caciquisme, perdurava encara, malgrat que Pla, intentant afavorir sempre les opcions més reaccionàries, afirmi el contrari:

"... el Gobierno del general Primo de Rivera destruyó, deshizo, pulverizó el caciquismo, es decir, el instrumento más sólido, más eficaz, más arraigado, más espontáneamente natural que había tenido el constitucionalismo español para subsistir... La destrucción del caciquismo cerró un periodo de la historia de España y abrió otro periodo cuyas características fueron la inorganicidad y la atomización de la opinión pública y la aparición de los primeros fracos demagogos, verdaderos presagios del inicio de las condiciones objectivas de la guerra civil" (330).

Al contrari. Crec que si el conservadorisme monarquista triomfà als pobles petits fou precisament per la subsistència del caciquisme, instrument de control i de coacció política i social que només destruïria finalment el sistema republicà. La República vingué electoralment malgrat l'existència de la institució caciquil. I vingué per una via que els homes de la Lliga Regionalista no pensaren: per unes eleccions. Ni per la via militar ni per la via revolucionària com elucubrà Ventosa i Calvell en aquell primer congrés postdictatorial del partit regionalista el 1930.

Cambó va exiliar-se a París hores abans que el rei també marxés del país; i unas hores després, com assenyala Joaquim M. de Nadal (339), era Ventosa i Calvell qui feia el mateix, acompanyat pel propi Nadal, tots dos cap a París. A esperar esdeveniments. Llegint tant l'obra de Pabón, com la de Nadal, resulta difícil entendre com els dirigents de la Lliga Regionalista -tinguts per representants típics de la burgesia catalana- marxessin barrejant-se, en una figida massiva, amb l'aristocràcia; per exemple, com diu Nadal, amb la Marquesa de Rovana, el comte de Pradeza, personal de la "Casa" Mondalshon, el duq de la Unió de Cuba ... José Félix de Lequerica ... Aquest era el tipus de gent que fugí en proclamar-se la República. Una República moderada, dirigida per un home tan catòlic i conservador com Alcalá-Zamora. ¿Quin tipus de burgesos eren aquells catalans que escapaven dins el munt de cortesans reials?

DEL DESPIT INICIAL ALS PRIMERS INTENTS D'ACOMODACIÓ

Si la proclamació de la República espanyola va sorprendre als homes de la Lliga Regionalista, molt més impacte els va causar la intel·ligent iniciativa de Macià en proclamar la fictícia, però "útil", República Catalana. I diem "intel·ligent" perquè en assolir un fet consumat d'aquella mena, que evidentment no podia prosperar com a tal, Macià estava ja pensant en les negociacions per a l'autonomisme, i volgué anticipar-se tenint ja punts a favor. L'autonomisme

de Catalunya hauria de progressar més amb aquella decisió de Macià que en tots els anys anteriors, quan la Lliga Regionalista calculava cada moviment preautonòmic amb un regle milimètric, per a aconseguir finalment aquella minvada Mancomunitat de Diputacions, donada per la "gracia del Rey".

Aquella sorpresa inicial a la que ens referíem es reflexa perfectament a les pàgines de "La Veu de Catalunya". Així, Valls i Taberner recomenava el mateix 14 d'abril del 1931, a l'electorat conservador una actitud de Serenitat i dignitat (340):

"La importància del resultat electoral de diumenge és ben pale-sa. Seria pueril tractar de negar-ne la gravetat. Una onada d'accentuat sentit esquerrà s'escampà pels col·legis electorals del tot Espanya; Catalunya n'ha participat en forma anàloga a la d'altres regions, però amb matisació peculiares. La flamarada revolucionària s'ha exterioritzat en aquest moment. Encesa per la Dictadura, manxa-dà per gent diversa, aquesta fogarada serà tant més perillosa com meys serenitat hi hagi per part dels qui han d'estar interessats a salvar totes aquelles coses sagrades que poguessin resultar amenaçades d'incendi. Serenitat i dignitat ..." (341).

Acabant amb un apunt d'acomodació envers les noves perspectives que s'estaven obrint:

"En aquesta hora crítica per a Catalunya i per a Espanya, en quò cal, tot realitzant una renovació profunda, salvar i guardar els interessos vitals del país, no li regatogen la nostra adhesió i el nostre concurs" (342).

Plena de les consustancials ambigüetats del regionalisme conservador, la posició definida per Valls i Taberner seria més perfilada al cap d'un parell de dies, en una editorial més política, en la que la línia d'acomodació és ja clara. Diu així aquesta editorial titulada La nostra actitud, publicada a "La Veu de Catalunya" el 16 d'abril del 1931 (343):

"Nosaltres no creiem indispensable fer una professió de fe republicana, com mai, absolutament mai, no havíem fet una professió de fe monàrquica" (344).

Aquells que fins al darrer moment de l'existència de la Monarquia intentaren salvar-la, dirigint el Partido de Centro Constitucional, en el transcurs d'horos negaven la seva professió promonàrquica que hom savia. No hi havia dubte: la Lliga Regionalista anava totalment a remolc dels esdeveniments. LLuitava per a desfer-se desesperadament d'un passat ple de lleialtats a la Monarquia, tal com pot seguir-se a la mateixa editorial:

"Durant el temps de la legalitat monàrquica, molts amics nostres tenien conviccions republicanes, i potser en el fons de llurs ànimes desitjaven la instauració d'una República, però dominaven les conviccions... per atendre només l'ideal de la llibertat i l'autonomia de Catalunya" (345).

Arribant, en un exercici de cinisme clarificador, a exigir un canvi absolut de jaqueta, es tractava de sobreviure:

"Dones ara, entre nosaltres, els que puguinenyorar la caiguda de la monarquia, o segueixin tenint alguna convicció monàrquica, si volen seguir entre nosaltres, ofegaran també aquests sentiments per a seguir treballant, també, dintre la nova legalitat, solament per Catalunya" (346).

Justificat en hores el canvi d'opinió respecte la forma d'Estat i utilitzant uns arguments tan felins, l'objectiu dels homes de la Lliga Regionalista es centrava, en aquest primer moment, a reclamar "ordre", "pau" i "unitat". Reclamar-ho a les noves autoritats republicanes, cercant maquiavèlicament la formació d'un consens que de cap manera podia produir-se, doncs la idea de les classes polítiques que prengueren la direcció del país era aprofundir un pla reformador de les estructures socials, trencant qualsevol consensualisme paralitzant, que només podia afavorir les dretes conservadores, sostenidores de l'"antic

règim" derrocat. Aquests intents consensualistes foren molt clars a Catalunya, i els homes de la Lliga Regionalista haurien de demostrar «indústrialment» ésser dominadors mestris dels de l'art de confondre. Com a mostra del que dic tenim diversos editorials i articles amb títols tan clarificadors com L'ordre i la República, Per la Pau, La República de tots, Leganitatem i ordre, entre altres, dels que he escollit el paràgrafo que ratifiquen la nova opinió. Per exemple, referint-se al "ordre" i al "classisme", aquells que com la Lliga representaven una opció de classe claríssima, donant ministres als governs de la Restauració, exigien, ara, a la República i els governants esquerrans de Catalunya, "imperialitat" social:

"Els directors del moviment triomfant han de recordar sempre que la primera condició perquè el nou règim es consolidi definitivament, és que inspiri una absoluta confiança al poble, a tot el poble. Els governs o els partits de classe, si oblidien que representen l'intèrès col·lectiu, són condemnats al fracàs ..." (347).

Persistint més endavant amb la típica argumentació d'un organicisme molt madurat, propi ja d'una palesa experiència,

UN OBJECTIU FRACASSAT: LA REPÚBLICA "DE TOTS"

No era, doncs, aquesta "ingenuitat" pròpia d'una burgesia a l'ofensiva. Si no la d'una burgesia pròcliu a l'aristocràtic, que a més a més es troava totalment a la defensiva, enfront d'unes forces polítiques d'ideologia distinta i dominades per attitudes de reforma social. El cinisme dels conservadors catalans era palpitable.

"Un govern representa els drets i els interessos de tots, i no d'una classe... Ha de esforçar-se en offerir a tothom les màximes garanties de seguretat a les vides i a les propietats dels ciutadans... Una república democràtica, més encara que una monarquia constitucional, necessita la cooperació de tothom..." (348).

Seguint en aquesta mateixa direcció consensualista, en una editorial titulada tipicament La República de tots, publicada a "La Veu de Catalunya" del 17 d'abril del 1931, llegim el següent (349):

"En els moments actuals, quan neix tot un nou ordre de coses sota els millors auspícies, tot el secret per aconseguir el triomf definitiu és que s'ajunti el concurs dels catalans, de tots els catalans, a la voluntat afusiva de concòrdia de tots els pobles hispànics" (350).

En aquesta mateixa línia maquiavèlica es manifestava en el diari l'antic president de la Mancomunitat

tat de Catalunya, escrivint Per la pau, publicat el 17 d'abril del 1931, el qual arriba així a parlar, així, àdhuc favorablement, del "federalisme" (351):

"El govern constituit, que nosaltres reconeixem com un fet joïós ... si aconsegueix consolidar-se i estructurar les seves relacions amb el Poder federal central, hauria fet a Catalunya un gran servei, realitzant els nostres somnis i aspiracions i els de tot el poble català ... No soles han triomfat els republicans catalans, sinó tots els catalans" (352).

Aquestes paraules dites en el moment que arribaven a Barcelona els negociadors del Govern central —Fernando de los Ríos, Marcel·lí Domingo i Nicolau d'Oliver— per a discutir amb En Macià l'avenir de l'autonomia de Catalunya materialitzat en la institucionalització de la Generalitat, tenen totes les característiques que genera la impotència davant els fets. La Lliga Regionalista no tingué cap altra mena d'arguments que aquests tan pobres. Contraris a la República per naturalesa, l'acceptaven —dejan ara quasi com un dia. Oposats a l'Estat federal —encara ens ressonen al cap les diatribes de Cambó en Per la concòrdia i de Ventosa i Calvell en el congrés del 1930, anatematitzant l'estructura federal de l'Estat—, ara, oportunistínicament, l'acceptaven. Tot emmarcat en una atmosfera de falsa realitat, amb la qual la Lliga Regionalista s'entestà a amagar el pluralisme social so-

ta unes unitats impossibles, i així en Valls i Taberner ho afirmaria, el 18 d'abril del 1931, en una editorial titulada Legalitat i ordre (353):

"El règim que s'està estructurant a Espanya, i dintre d'ell la modelitat autonòmica de Catalunya, han de basar-se en el més ample consentiment, en la major concordança possible dels ciutadans. Aquesta concòrdia civil, qualsevol extremisme intransigent, qualsevol radicalisme intemperant, sigui quin sigui, de dalt o de baix, d'obra o de paraula, la poden fer perillar" (354).

Simultàniament, En Romà d'Abadal i Francesc Cambó, l'un des de Barcelona i l'altre des de París,¹ arrodonien, en aquell àgit i dinàmic mes d'abril del 1931, l'estratègia consensualista de la Lliga Regionalista. D'Abadal, a la sortida d'una reunió amb Macià, celebrada el 17 d'abril al Palau de la Generalitat, manifestà:

"Crec també indispensable que l'estructuració dels drets de Catalunya es faci amb la intervenció de tots els sectors de la política catalana, pel mitjà de les seves representacions autèntiques . . ." (355).

Mentre que Cambó, exiliat a París, des de l'Hotel Meurice, segons assenyala el seu secretari Joaquim Ma de Nadal, assabentat que la iniciativa de Macià de

proclamar la República Catalana per a després obrir la Generalitat fou celebrada als carrers de Barcelona per la gent al crit de "¡Viva Macià! ¡Mori Cambó!", va manifestar la seva posició davant els fets, ja consumats, produïts a Espanya i a Catalunya. Congratulau-se pel fet que la República no fos el produpte d'un pronunciament militar ni d'una rebel·lió proletària, el cap de la Lliga Regionalista intentà, una vegada més, desacreditar els polítics republicans, dient que la forma amb què es produí la proclamació republicana no era la que els republicans volien:

"... Ha vingut (la República) per la expressió sincera del sufragi del poble, que era precisament l'únic camí que pel qual els republicans espanyols no es volien aventurar ... Felicament per a tot el món i sobretot per a Espanya, i contra la voluntat expressa dels republicans espanyols, la República, de fet, ha vingut per les eleccions ..." (356).

El galimaties de la nota cambòniana és senzillament una estratgegia política, doncs, assenyalar que la "República arriba en contra de la voluntat dels republicans" només pot tenir un objectiu: el de crear confusió. Si la República vingué contra la voluntat dels republicans, aleshores qui hauria d'administrar-la i dirigir-la? Potser els monàrquics? En això confià

probablement Cambó. Cremat l'espai polític entre ell -era exiliat voluntàriament a París (357) i el nou poder, Cambó només podia confiar que ex-monàrquics com Alcalá-Zamora i Maura agafessin la direcció dels esdeveniments. Esperent-ho, el capdavanter del regionalisme dretista recomenà al conservadorisme espanyol una actitud d'espectativa, d'observància del fluir dels fets:

"Els elements socialment conservadors no han d'oblidar que els atacs injustificats contra el Govern o contra el règim que representa, no farien sinò provocar un moviment envers els extremistes d'esquerra, cosa que podria tenir per a Espanya i per als espanyols conseqüències funestes" (358).

I ara, proclamat ja el nou règim, sortit de la voluntat popular, la Lliga Regionalista es mostrava exigent amb el futur immediat, amb unes exigències inèdites a la seva vida política dels darrers anys, que en aquesta conjuntura de l'inici de la República prenien tot el caràcter d'una actitud equívoca: aquestes exigències les posà de manifest En Vallés i Pujals a "La Veu de Catalunya" del 20 d'abril del 1931 (359), en un article titulat La Patria Nova:

"... Hem de curar-nos de tot el munt de vicis adquirits durant aquest temps. El burlar les disposicions del Govern ja no

podrà tenir d'ara endavant l'exclusa que es tracta d'un Govern que no és nostre. I, en conseqüència, s'hauran de pagar els tributs, sense habilitades defraudacions, i s'haurà de prestar tota l'assistència a l'autoritat, i s'haurà de realçar i ennoblit la justícia, i s'haurà de votar sense excusa ... i s'haurà de deixar de fer recomenacions, i de subornar els còmplices, i la competència i la dignitat hauràn d'ésser els suports de la burocràcia... "(360)

Impressiona l'enumeració d'aquestes lacres socials sortides de la ploma d'un home d'un partit que tingué en el règim del "passat" àdhuc ministres. I l'impressió, dins el nou règim, la duresa d'unes exigències que aquells homes de la Lliga Regionalista no havien plantejat mai al rei. Ells, en tot cas, contribuïren a la sedimentació d'aquells vícis socials, que ara, radicalment, posava un dels seus quadres polítics com a necessitat de resolució immediata.

PLA I LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA: INICI D'UNA ACTIVITAT DEMOLEDOORA

En Pla, brillant periodista al servei de la Lliga Regionalista, home que en els plans de En Cambó estava destinat a dirigir un diari que hagué de sortir a Madrid, finançiat per les drotes catalanes, i que finalment no aparegué mai. Repeteixó, Pla, un

gran estilista del llenguatge, fou també un gran debel·lador de la República. Un debel·lador lent, però quotidià i persistent, sempre al servei de les forces oposades a tot allò que suposés un canvi social, que tingüés un sentit de progrés. Des del seu racó de forjador d'opinions, utilitzant la ploma com un instrument feridor, Pla matava dia a dia a la República. Accumulant temors, ironitzant sobre les dificultats del nou règim per a estructurar una nova forma de convivència en base a la reforma moderada de les institucions arcaiques de la nació. Ell contribuí amb la seva ploma, a destruir la República, amb tant entusiasme i coratge, com aquell que un dia del 1936 es sublevaren per a impedir el canvi històric que el país necessitava i que exigiria a les eleccions de febrer del 1936.

Però En Pla no fou tan sols un botxí de la República. Morta aquesta, després de tres anys de guerra, l'autor dels Homenots no en tingué prou. I com tot bon ressentit dedicà un gran esforç intel·lectual a denigrar la memòria de la República. Acomodat en el franquisme, va seguir la seva feina demolidora.

Es per això que nosaltres donem entrada ací, com a un dels protagonistes d'aquesta investigació, a Josep Pla, per tal d'utilitzar-lo com a eix de la soterrada conspiració del dretisme català contra la Segona República, puix ell serà un testimoni i un

protagonista excepcionalment valuos d'aquelles activitats de desfeta, en tant que corresponsal de "La Veu de Catalunya" a Madrid.

Com a punt de partida és necessari assenyalar que Pla, a Madrid, fou testimoni directe de la proclamació de la República i observador dels fets polítics, i de la rebuda del nou règim per la gent, al carrer. Però molt distintes són les versions d'aquest escriptor entre el 1931 i el 1940. A 1931, en directe, en calent, ens dóna una versió quasi idílica, presentant un "tot Madrid" civilitzat, amb masses actuants de forma molt correcta, sense violències. És a dir, un Madrid festiu des del punt de vista popular. I per sobre, uns polítics, els nous polítics republicans, com a persones sesiooses, profundament preocupades per demostrar un gran rigor en les seves conductes, desarrelant demagògies. Comprènsius envers el règim caigut i el seu cap, el rei. Semblava tot, en conjunt, un món feliç i profundament civilitzat, aquell del Madrid que estrevana República.

Veiem, en directe, doncs, aquestes primeres versions d'un Pla que davant de la imprevisió dels esdeveniments es mostra un testimoni conciliador de la situació. Sobre el poble digué, en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 18 d'abril del 1931, titulat El 14 d'abril a Madrid:

"Tot l'entusiasme popular tingüe gairabé, sempre, un aire de verbena; de vagades, a la

rir un gruix d'emoció profunda i inoblidable. La gent estigué correctíssima i la propietat fou absolutament respectada. Alguna anècdota de caràcter anticlerical es produí en els suburbis"(361).

Més endavant, sempre sobre el terreny concret dels fets, afirmava:

"Madrid arriba a la matinada del dia de la festa nacional implantada per a celebrar la proclamació de la República amb els pulmons romputs i la gorja ronca. Les escenes populars han tingut una vivacitat entendridora i el poble ha viscut l'encantament i la il·lusió que suggereix en aquells moments la paraula Repùblica ... Tothom ha remarcat que l'educació política general era molt més elevada del que la gent es pensava ... Hom ha sentit la joia de constatar que, realment, tothom ha complert amb el seu deure i que la República comença la seva vida amb la solidessa enviable realment important"(362).

I tancant el parèntesi d'aquelles primeres hores republicanes, Pla farà lelogi d'un poble treballador, protagonista admirable d'unes jornades excepcionals:

"I bé, ha acabat feliçment, el període infantil de la Repùbli-

ca, el qual ha durat, a Madrid, trenta sis hores plenes d'entusiasme popular i de joia de carrer. Avui, amb una precisió admirable la gent ha tornat al treball i els afers han représ el seu aire corrent" (363).

Aquesta valoració idílica dels comportaments col·lectius populars patiria, uns anys després, un canvi absolut. Dins ja del franquisme, Pia tornarà a escriure recordant aquells dies del 13 i del 14 d'abril del 1931, posant en el seu recordatori una crida pàda visió que tingué com a objectiu denigrar la memòria de la República. Així, aqueilles masses educades i correctíssimes que ell va descriure *in vivo* es tornaven "clauça humana" en la versió del 1940:

"A última hora de la tarde apresaron por las calles céntricas de Madrid los primeros grupos subversivos. Las organizaciones obreras habían decidido comenzar la ofensiva. Grupos de gente, al parecer airada, invaden las calles afluente de la Puerta del Sol al grito de "Muera el Rey" ¡Qué se vaya... La policía logró reprimir estas manifestaciones no sin esfuerzo... Las discordancias y ruidos del rebaño humano tienen algo de siniestro. De tarde en tarde, de una manera rítmica, emerge de un punto determinado de la plaza

zas! Uno, dos, tres, nunca Berenguer! A lo que otros contestan: ¡Qué se vaya! ¡Qué se vaya! ¡Muera el Rey! Más que una manifestación cívica, el espectáculo parece una mala tarde de toros" (364).

La valoració de Pla va degenerant fins arribar finalment l'insult total i al gratuit recurs del comunisme, vinculant-se així l'escriptor amb els tòpics més funestos del franquisme:

"Toda persona que tuvo el humor aquella noche de darse una vuelta por la Puerta del Sol, se dio cuenta que la manifestación era un conglomerado hecho con el cemento que aglutinó más tarde todos los actos de choque republicanos: la cloaca humana, el cemento comunista y anarquista ... A altas horas de la madrugada, la masa, ronca de gritar, afónica, se retiró por su propio impulso" (365).

Fins ací era el dia 13 d'abril del 1931. El dia següent, la situació encara fou més moguda i Pla incrementarà els epítets despreciatius envers el poble en acció:

"A las cuatro de la tarde, en la Cibeles, una enorme cantidad de curiosos contempla como flama en el aire fino y primaveral la bandera amarilla, roja y morada ... Como en todos los peligrosos momentos

de agitación popular emergen a la superficie estas pequeñas bandas de hombres y mujeres zarrapateras y desencajadas ... la plebe baja, la cloaca ... Complejo lastimoso de matonismo, de provocación, de zarzuela y de magieza que produce espanto" (366).

I finalment, l'entrada del dia 15 d'abril del 1931 veurà la dissolució d'aquella "festa popular" que constatava Pla personalment, trucada ara en "barahonda incoportable":

"A medida que avanza la noche, el tono antimonárquico de la calle aumenta ... Son echadas abajo las placas monárquicas de las calles, que se bautizan con nuevos nombres. Caen algunas estatuas. Las alusiones obscenas a las personas de la familia real se gritan de grupo en grupo. En camiones, taxis, trenvías, pasan grupos de hombres y mujeres poseídos de un frenesí delirante ... La contemplación del desbordamiento de los instintos humanos produce una impresión de tristeza honda inconsolable" (367).

La dualitat de valoracions no solament es centra al voltant del poble. Pla la fa extensiva als dirigents del primer Govern Provisional de la jove República. Un conjunt d'homes respetuosament tractats

per Pla en la conjuntura mateixa dels fets, segons es desprèn de la següent ànalisi:

"El seu paper polític del ministeri està format, apart de la històrica figura d'Alcalá-Zamora, per Domingo, Lerroux i Azaña. Sobre aquest trípode gravitarà probablement la jove República espanyola. Domingo i Lerroux són prou coneguts de nosaltres. Azaña es considera, a Madrid, una persona alitèt de primer ordre, que donarà un canvi diment proporcional a la seva preparació" (368).

Visió aquesta gairebé completa d'immediat, arribant d'ahuc Pla a l'adulació del nou poder. Els vells atacs, per exemple, contra el dixigent d'Acció Catalana, Nicolau d'Oliver, que ara tenia un paper preponderant als inicis de la República, era vist per Pla sense cap mena d'esocrúpol, ditirambicament:

"Nicolau d'Oliver ha estat brillantíssim de cara als ciutadans ... que l'han aclamat" (369).

I sense cap mena de reserva, explanarà, davant la inseguretat del moment per les drètes, els seus elogis per tothom que participa de l'organització del nou poder republicà:

"El ton general del discursos ministerials de presa de possessió ha estat admirablement moderat ...

El te d'intel·ligència prudent d'aquests discursos ha accentuat moltíssim el moviment de "ralliment" de la gent cap a la República" (370).

Proseguint l'elogi en un to que Pla acostumava a reservar estrictament per un altre tipus de personatges, els de la seva ideologia. Però està clar que la conjuntura pesava enormement en el cap d'aquell portaveu de la Lliga Regionalista:

"El Govern provisional en les poques hores que porta d'actuació, ha demostrat estar plenament imposat de la missió que té en aquest moment ... Els ministres parlen poc i bé... Usan uns prudentes i indispensables peus de ploma ... Aquesta República que ha vingut sense llàgrimes, es va consolidant lentament" (371).

L'adulació podríem ampliar-la molt més, però creiem que la mostra és suficient. Suficient per a contrastar-la amb la valoració que Pla va fer dels mateixos homes d'aquell moment el 1940, quan atrinxerat dins la Dictadura franquista, escriví ja sense cap mena de por:

"... el Gobierno Provisional era el mismo Comité Revolucionario desplazado a la dirección del Estado... El señor Nicolau d'Oliver representaba un partido -Acción Catalana

Republicana que en las elecciones municipales fue completamente derrotado. Los señores Albornez y Domingo, se presentaban como jefes de una agrupación «la radicalesocialista» que por el momento era un puro nebuloso deseo de algunos maestros de escuela ... Azaña no tenía partido, ni amigos, ni organización alguna, pero representaba al Ateneo y a los intelectuales, y por ello ... representaba el futuro inexorable» (372).

I aquell Govern Provisional, tan prudent i moderat, era, en canvi, després, des de la perspectiva del 1940, vist com una

“... oligarquía, un equipo político, polarizado públicamente alrededor de la figura de Azaña, y tenía como soportes máximos, los socialistas, los radicales-socialistas, los catalanes y los intelectuales” (373).

La confrontació, aquesta, que desemmascara la capacitat d'acomplació de En Pla podria seguir molt més enllà. Però crec que no es necessari, puix el material és tan abundant que faria fent -se fatigós.

Aquesta mostra ens sembla suficient. Ajuda a clarificar unes actituds oportunistes, adaptatives, acomodaticies. Si la versió que de la proclamació, a Madrid, de la República dona Pla en el seus reportatges a “La Veu de Catalunya” fou realment aquella,

galeshores per què els principals líders de la Lliga Regionalista, és a dir, Cambó i Ventosa i Calvell, fugiren a l'exili? I per altra banda, si els fets anaren com després, a 1940, escriví Pla sota la protecció franquista, ¿per què no va tenir el valor de enregistrar-los en el mateix bo i en aquell moment mateix?

Per nosaltres no hi ha dubte. Pla és representatiu de les actituds de molts conservadors catalans. Uns, com Cambó i Ventosa i Calvell, fugiren del país, sense que ningú els perseguís, barrejats amb els aristòcrates, cortesans i ligarques de més entitat. Altres, que restaren al país, en els primers moments, per temer, varen jugar al rol d'acatament i de "leialtat" al nou règim republicà. Lentament, aquesta por es diluiria enfront una República que volgué sempre procedir a reformar les estructures socials del país amb la llei a les mans. I es diluiria, ja poc, molt aviat.

Reformes sota la més estricta legalitat serien aquelles que ja s'apuntaven tot just cap a finals d'abril del 1931, i que el mateix Pla especificava:

"El Govern presentarà a les Corts un projecte instituint el divorci. Portarà, a més a més, la qüestió de las relacions amb Roma ... Es parla també de la reforma agrària ... El mateix s'ha de dir de tot el que es diu respecte dels projectes que tenen els ministres de la Guerra i de la Marina ..." (374).

L'horitzó, doncs, apuntava ja la conflictivitat que configuraria tota la història de la Segona República. Les espases ja s'estaven esmolant, malgrat aquells primers elogis d'En Pla envers el Govern Provisional.

LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA REPÚBLICA

Establert el I Govern Provisional de la República Espanyola, presidit per Alcalá-Zamora, que també exerceixia la direcció de l'Estat, la seva primera preocupació fou dotar el nou règim de les institucions que permetessin el seu funcionament i la sortida, el més aviat possible, de l'estapa de provisiorialitat. El I Govern Provisional tingué totes les característiques d'una transició, amb una composició heterogènea, representativa de la gamma d'opcions polítiques que impulsaren la ruptura republicana. Així, per exemple, veiem que Alcalá-Zamora o Miguel Maura, el primer cap d'Estat i de Govern, i l'altra ministre de Governació, eren homes provenents del camp monàrquic passats al republicanisme en base a constatar empíricament, des de dins, la naturalesa entrebancadora que tingué la Monarquia pel desenvolupament d'una política moderadament democràtica. El vell Lerroux i En Martínez Barrio (ministres d'Estat i de Comunicacions, respectivament) militaven en el camp del radicalisme republicà, d'essències conservadores, però fortament anticlericals. Marcelino Domingo i Sánchez Albornoz (ministres d'Indústria Pública i de Foment, respectivament) eren radical-socialistes. Fernando de los Ríos, Indalecio Prieto i Francisco Largo Caballero (ministres de Justícia, d'Interior i d'Agricultura, respectivament) eren socialdemòcrates.

ticio, d'Hisenda i de Troball, respectivament) representaven la gamma interna del PSOE. Nicolau d'Olwer (ministre d'Economia), líder d'Acció Catalana Republicana, representà l'aportació de Catalunya al Govern, en funció d'una perspectiva liberal. Manuel Azafia (ministre de la Guerra) i Casares Quiroga (ministre de Marina), eren republicans reformadors, i el primer d'ells cap destacat d'aquella voluntat reformadora que impregnaria gran part del procés polític i social de la República.

És a dir, un Govern de concentració republicana, complexe, però essencialment moderat, sense extrems, que tingué com a objectiu fonamental preparar les primeres eleccions constitutives de les que hauria de sortir el primer Parlament de la República, que, a la seva vegada, hauria d'elaborar la Constitució, tascada que als plans governamentals havia de finalitzar aproximadament al desembre d'aquell any 1931. Al mateix temps, aquest i Govern Provisional hauria, d'una o altre forma, d'enfocar el futur de la qüestió catalana, radicalment plantejada amb la audaç iniciativa de Macià de proclamar, el 14 d'abril, la República Catalana, dies després transformada, per mutu acord amb els nous governants de Madrid, en Generalitat de Catalunya.

ENVERS LES ELECCIONS DE JUNY DEL 1931: LA DESFE- TA DEL CACIQUISME

Tothom, fins Pla, coincidiren que les eleccions del 20 de juny del 1931, les primeres eleccions republicanes pròpiament dites, significaren la irrupció de les masses populars a la vida política, unes masses populars que, és essencial remarcar-ho, no incloïen en aquella ocasió, encara, la població femenina, fet que freqüentment es oblidat.

Plantejat el fet electoral com a primer pas cap a la institucionalització de la República, tingué importància el sistema electoral que hauria de portar els diputats republicans al nou Parlament. El Govern Provisional tingué molt en compte la pervivència del caciquisme en els mitjans rurals -malgrat l'opinió de Pla que, com ja hem vist abans, opinava que la Dictadura de Primo de Rivera desarrelà aquella llacra política i social, oblidant que la República fou portada pels electors de les grans ciutats-. Tenint present aquella perspectiva, el Govern presidit per Alcalá-Zamora va aprofitar par de la llei de Maury del 1907, refen-la en aquells aspectes envellits. Javier Tusell descriu d'aquesta manera el nou sistema electoral en els seus punts més importants:

"Las principales modificaciones consistían ... en la reducción de veinticinco a veintitrés años en

la edat de votar. Ademàs, los sacerdots y las mujeres podían ser elegibles ... Pero la modificació més important se produíó en els articles 6^a y 7^a del Decret.

Pellos, el escrutinio uninominal en peques distritos era substituido per el escrutinio en llista de provincias, con lo que se trataba de destruir el sistema caciquil predominante hasta entones" (375).

Amb la remodelació del sistema electoral cada província podia escollir un diputat per 50.000 habitants, o fracció superior als 30.000, constituint Madrid i Barcelona circumscripcions especials, tanmateix que aquelles ciutats, capitals de províncies, que incloent els partits judicials, superessin el centenar de milers d'habitants. Molas valora de la manera següent la reforma electoral republicana:

"Això tendia d'una banda a disminuir el pes extraordinari de l'Espanya rural en la composició de les Corts i donar a les zones urbanes la representació que li corresponia proporcionalment. I de l'altra, a eliminar el vell caciquisme local basat en la petita circumscripció enmarcada per partit judicial i afavorir el predomini d'aquelles forces polítiques

que estiguessin organitzades a nivell circumscripcional. A afavorir, per tant, el predomini dels partits sobre el cacic" (376).

Per altra banda, s'exigia un mínim del 20 % dels sufragis per sortir diputat, la qual cosa tenia com a finalitat impedir l'atomització excessiva de l'espectre polític. Però, en darrera instància, el règim electoral tingué com a objectiu la destrucció del caciquisme, fenomen oblidat totalment pels capdavanters de la Lliga Regionalista en els seus анаลisis que a "La Veu de Catalunya" tractaven sobre el tema electoral, del que era especialista Lluís Duran i Ventosa.

Mol aviat, la Lliga Regionalista, tot just proclamada la República, passà, lògicament, a ocupar-se de la qüestió, donant lloc a una sèrie d'articles de l'esmentat autor que reproduim a la part documental (377), perquè es pugui constatar el fet que el fenomen caciquil no existia per als regionalistes; així, les divagacions que fan sobre el sistema electoral tenen escas interès, encara que cal dir que, en ells, es fa una defensa tancada de la representació proporcional. La disconformitat de la Lliga Regionalista amb el sistema elaborat pel I Govern Provisional fou manifestada també per Valls i Taberner a "La Veu de Catalunya" del 7 de juny del

1931, comentant En la proximitat de les eleccions (378) aquell tema:

"Posats a modificar la llei eleccional, el més raonable i equitatiu hauria estat, sens dubte, la implantació de la representació proporcional... la modificació promulgada pel Govern no va pas anar per aquest camí. Ben al contrari... Serà de fet, un sistema més durament majoritari que dificultarà molt més l'adequada distribució de les representacions parlamentàries... i representarà, per tant, una dominació més rigorosa dels partits grans... Ja omplíorat, doncs, la forma d'accés de les opinions distintes al gran comici legislatiu" (379).

Encara que reconeix, l'autor, que no tot era tan negatiu, puix:

"Si bé s'han acabat les candidatures personals, els individualismes dels fructifiradors de la política" (380).

Fos com fos, les eleccions del juny del 1931 haurien de promoure una modificació substancial de la lluita política i de la representació electoral, tal com Púa reconeixeria anys després, assenyalant la na-

turalesca rupturista de les eleccions del 26 de juny (la segona volta, el 12 de juliol), només que el seu comentari, fet el 1930, és naturalment sostingut per la ideologia dretista que caracteritza a l'autor:

"Este decreto -es refereix al decret electoral- tuvo una inmensa trascendencia. Su publicación representó entronizar oficialmente la política de masas en el centro mismo de la vida pública española" (381).

Naturalment, l'objectiu d'una democràcia formal ben entesa és facilitar o propiciar la màxima participació possible dels ciutadans envers el vot. El sistema exigia als polítics gran claretat de plantejaments, un cert radicalisme que comportava la necessitat de fer-se entendre perfectament per la clientela política. Per això, Pla analitza el sistema de manera molt peculiar:

"En su consecuencia, los partidos, todos los partidos en más o menos intensidad, hubieron de utilizar para su propaganda slogan primarios y violentos y situar por tanto la lucha electoral en el plano de la demagogia ... Las organizaciones políticas dirigidas por irresponsables tuvieron una prima de triunfo asegurada ... Era una ley agotadora, subversiva, que fue calificada de insensata" (382).

En tot cas, seguint aquesta idea de Pla, resulta profitós i interessant aprofundir en les manifestacions preelectorals i en el programa polític de la Lliga Regionalista. Car la situació obligava a presentar programes radicals i clars.

LES DEFINICIONS PROGRAMÀTIQUES DE LA LLIGA REGIONALISTA DAVANT UNES ELECCIONS RUPTURISTES

Qu el nou sistema electoral obligava a clarificacions «era radical», com deia En Pla, queda perfectament demostrat analitzant els exemplars de «La Veu de Catalunya» del mes de juny del 1931, és a dir, de les setmanes previies a les eleccions constituent. Exiliats -voluntàriament- Cambó i Ventosa i Valvell, en aquest període pregueren major preponderància als altres dirigents del partit, especialment Duran i Ventosa, que ja havia publicat una sèrie d'articles puntualitzant al voltant de la reforma electoral. Ell mateix escriví altra col·lecció d'articles a les víficies electorals, sota el títol de La Lliga i l'esdevenir, el primer dels quals fou publicat el 6 de juny del 1931, amb el subtítol de Posició claríssima (383), en el qual l'autor dóna unes pautes radicalment clarificadores, com poques vegades havia fet cap portaveu de la Lliga Regionalista després de la caiguda de la Dictadura. Digne, en primer lloc:

"I és que la doble significació de la Lliga Regionalista, com a representació del catalanisme polític i portaveu de tots els elements socialment conservadors de Catalunya, oberta a tot progrés, però defensors incansables de tot quant en una societat europea occidental és fonamental i ha d'ésser indestructible, la deixent com aglutinant necessari i potent de tots els catalans essencials i d'una massa immensa d'opinió catalana" (384).

L'hora primera de les definicions arribà i la Lliga Regionalista abandonà per uns moments les ambiguïtats centristes -el camuflament d'un centrisme es-sotèric- per a situar-se al seu espai polític autèntic, l'espai d'una dreta profundament conservadora, en la qual, sense dubte, posaven més les coses a conservar que els progressos a realitzar. Aquesta ocupació llàmpida del seu veritable espai polític era reiteradament posada de manifest per Duran i Ventosa, més endavant, en el mateix article:

"No existeix, ni pot existir, avui com avui, a Catalunya, cap altra agrupació política que pugui representar, dintre la República, el contrapèt indispensable ... als extremismes d'esquerra ... I a Catalunya és indiscutible que aquest paper no el pot disputar ningú a la Lliga Regionalista" (385).

Referència dirigida evidentment contra el paper rival d'Acció Catalana Republicana, possible contrin-

cent dins l'espai polític definit per Duran i Ventosa, i reafirmà enèrgicament el rol protagonista del seu partit:

"... no hi ha cap grup polític a Catalunya que tingui al seu davant un camí tan dret i tan pla. Solament depèn de la rapidesa amb la qual l'opinió catalana li doni la seva plena confiança que pugui realitzar més o menys depressa la seva missió, primerament de fer, d'ençarrilament després, i de seguir una ampla i ferma i durable construcció" (386).

Per, finalment, fer llum cap a l'esdevenidor més ampli de la Lliga Regionalista en el conjunt l'Estat espanyol:

"Als restants pobles d'Espanya seran d'altres elements els que es constituiran en l'aglutinant necessari per a la formació d'aquesta força política estabilitzadora d'una República. I potser allí sigui més difícil perquè en pocs llocs existeix una força política d'idealismes moderns i de sentit essencialment conservador i de la flexibilitat d'actuació de la nostra Lliga. No serà tan fàcil

potser l'acomodament de molts elements a les noves direccions que necessàriament hauran de rectificar actuacions anteriors. Així i tot, hom veu fàcilment dibuixar-se les noves organitzacions als restants pobles d'Espanya" (387).

Subtil i intel·ligent anàlisi aquesta de Duran i Ventosa, que perfila la recomposició política existent a l'Estat espanyol el 1931, i, al mateix temps, clarificador enunci de les futures aliances polítiques de la Lliga Regionalista amb el dretisme espanyol. Estant així, en embrío el futur "Front d'Ordre", que més endavant, el 1936, trobarem.

En un segon article, subtitulat La prova de previsió justifica la confiança, del 8 de juny del 1931, el mateix autor ens aclara obertament que la Lliga Regionalista no va fer res, naturalment, per portar la República, malgrat que els seus dirigents consideraven la necessitat de canvis fonamentals al país (388):

"Els nostres homes han tingut sempre, almeyns tant i probablement, més que molts dels homes que han instaurat la República, el convenciment ferm i absolut que l'Estat espanyol necessitava, indispensablement, una transformació radicalíssima ... Una trans-

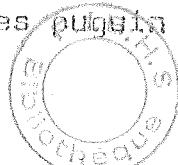
formació en el sentit de la política i de l'economia i de la cultura i del dret" (389).

Consciència de canvi poc acord amb el paper de la Lliga Regionalista, intentant salvar la Monarquia i dirigint Cambó personalment les operacions de rescat, però que l'autor justifica:

"Però els nostres homes més allunyats i més representatius creuen que, mentre hi hagués una petita probabilitat de realització d'questa gran obra transformadora, estalviant al país el gran trasbals... tenien l'obligació de procurar-la" (390).

Fent un gran arreplec de realisme i reconeixent la indiscutible vigència de la República, la funció de la Lliga Regionalista és dibuixada respecte el passat i respecte el futur:

"Doncs bé: si l'interessat, que és el país, ha triat ja i la seva decisió, per ésser seva i per moltes raons d'altres ordres, és inapel·latable, els homes que compliren amb llur consciència, exposant 'abans' els perills del trasbals, tenen 'després' la missió d'atenuar, tant com a llur mà estigui, els mals ocasionats i de prevenir encara els que es puguin evitar" (391).



Religió, Propietat i Ordre

Establerta la "funció" política de la Lliga Regionalista cap a l'esdevenir i tenint en compte la imminència de les eleccions constituent, el contingut programàtic acabarà de situar-nos davant la realitat del dreçisme català, programa que dóna solidesa ideològica a les línies dibuixades per Duran i Ventosa. Aquest manifest programàtic fou publicat a "La Veu de Catalunya" el 9 de juny del 1931 (392), i comença amb una declaració de fe republicana, basada en la teoria accidentalista, tan típica dels conservadorismes respecte les formes de Govern, i que ha estat sempre l'instrument d'acompanyació a situacions políticament delicades o difícils.

Punt important del manifest són les referències al tema de l'Estatut de Catalunya, ja situat en l'horitzó immediat de la política catalana i devant el qual la Lliga Regionalista, malgrat la seva exclusió dels organismes de la seva discussió, com veurem més endavant, mostrava un obert sentiment de participació i col.laboració per a la construcció de l'autonomia:

"Nosaltres posarem tot el nostre esforç a la consecució de l'èxit de l'Estatut que responguí a la veritable voluntat de Catalunya, ja que aquest és el cabdal motiu d'existència de la Lliga Regio-

nalistà" (393).

Afirmació complementada per l'adhesió a una realitat ja consolidada en la perspectiva de l'opinió política dels homes que, en aquells moments, posseïaven la direcció de la tasca autonòmica a Catalunya, és a dir, els homes del catalanisme republicà de l'Espanya darrere. L'acceptació de la Generalitat per Macià, després les negociacions amb els delegats del Govern Provisional, suposava ja l'abandonament de la fórmula inicial de Repùblica Catalana, que en realitat havia estat concebuda com a instrument de pressió utilitzada pels nous homes del catalanisme. En conseqüència, l'affirmació de la Lliga Regionalista en aquest manifest programàtic preelectoral, que indiscutiblement és coherent amb tota la seva història com a partit, no deixa d'ésser una mica gratuita, doncs no és res més que una confirmació del que ja era:

"... hem de fer clara i concreta l'affirmació d'un altre principi fonamental de la Lliga, i és: que volem aconseguir el règim autonòmic de Catalunya dins l'Estat espanyol" (394).

Redundància acompanyada d'una fe democràtica pròpia del moment, puix el passat de la Lliga Regionalista, que tingué ministres a diversos governs en la Restauració i en el període de l'almirall Aznar,

demostra que la seva fibra íntima no passava d'ésser la d'evolucionar dins un límitat marc de "democràcia controlada". Més, al juny del 1931, per primera vegada a la història espanyola del segle XX, l'explanament democràtic era el més ampli possible. L'hora de definicions havia sonat (395). En la realitat d'aquesta conjuntural adhesió per la democràcia formal, es diu el següent:

"Hem d'affirmar en primer terme la fe, que té demostrada la Lliga en tota la seva actuació, en els principis democràtics que signifiquen la proclamació com a front de subixania, de la voluntat popular, ordenada conscient, lliurement manifestada, i com a conseqüència d'aquesta afirmació l'oposició irreductible a l'arbitraristat com a sistema de govern . . ." (396).

Fe democratista que tingué uns dies de contingència en els fonaments de l'ordre social concebut per la Lliga Regionalista, basat en la tradició, la família, la propietat i la llei. Els grans pilars del reaccionarisme més pur, molt diferent de la naturalesa reformadora burgosa del republicanisme espanyol que encarnà, per exemple, Azaña. Respecte a la tradició, sínònia de religió, el manifest programàtic de la Lliga Regionalista diu el següent:

"Defensarem el respecte a la tradició religiosa del nostre poble que constitueix un postulat essencial de la nostra vida pública. Amb aquest criteri ... (condemnam) trota pruïja d'establir lleis d'excepció que atemptin a les creences d'un poble catòlic com és l'espanyol" (397).

Valoració complementada amb la idea de família, el nucli primordial de la civilització ...

"... organisme elemental de tota la societat, ha d'ésser tractada amb una tal delicadessa què no en pateixi la seva estructura, ja que, si en el nucli originari de la col·lectivitat no hi ha la cohesió necessària per a la seva eficàcia actuació, en và podrien sostenir-la en les col·lectivitats més extenses" (398).

Aquesta visió vincula a la propietat privada dels mitjans de producció com l'única possibilitat de generar riquesa per una societat i, a més a més, en el millor dels estils organicistes, recordant aquelles velles identificacions dels utilitaristes i economistes clàssics anglesos, de principis del segle XIX, és presentada com un tret inherent de Catalunya:

"La propietat privada, font d'estímul per a la producció de riquesa, ha d'ésser respectada, sense perjudici d'aquelles limitacions necessàries per a l'interès collectiu, quan no respongui als seus fins, que no són també socials. I en aquest particular hem de proclamar que sortosament el règim jurídic i econòmic de la propietat catalana respond amb tanta eficàcia a aquella doble finalitat, que tota intervenció coercitiva en el seu mode d'ésser i de funcionar pot perjudicar la funció que avui omple i que hem de vigilar amb una cura escrupolosíssima que no es torci la seva evolució natural" (399).

I el sentit contrarrevolucionari, i àdhuc antirreformista, s'explana en unes consideracions al voltant del culte a la llei i al seu respecte com a garantia d'aquell ordre basat en la religió, la propietat i la família. Demanant a la República la protecció d'aquest ordre que el manifest de la Lliga Regionalista identifica capciosament amb "l'ordre de tots", oblidant, naturalment, una vegada més, la realitat de les classes socials, encara que en exigir a la República aquell contingut ja li proporcionava una mercaderia de classe, un contingut implícit fortament dretista:

"Cal que presideixi l'ordre en totes les funcions socials, l'ordre que consisteix en l'imperi de dret per a tothom ... Tots els ciutadans han de sentir-se garantits per l'aplicació de la llei pels Tribunals de Justícia, aconseguint per la seva alta missió que la seva vida, la seva llibertat i els seus béns no estaran sotmesos ni a la imposició violenta d'un tumult ni al caprichi del Poder" (400).

Aquestes idees van ésser publicades, com ja hem assenyalat, a "La Veu de Catalunya", el 9 de juny del 1931, formant part de la companya electoral dels comícis a celebrar el 28 del mateix mes. Uns dies abans, concretament el 7 de maig del 1931, "El Debate" de Madrid (401), òrgan d'una profunda dreta espanyola i castellanitzadora de la vida dels pobles de l'Estat, materialitzat en l'organització antireformista "Acción Nacional", que tingué com a divisa ideològica el lema "Religión, Orden, Trabajo y Propiedad". "El Debate", que dirigia Angel Herrera Oria, publicà destacadament el manifest programàtic d'Acción Nacional, del qual recollim el següent paràgraf:

"Es la masa que niega a Dios, y, por ende, los principios de la moral cristiana, que proclama, frente a la santidad de la familia las velicidades del amor libre; que sustituye la propiedad individual,

base y motor del bienestar de cada uno y de la riqueza colectiva, por un universal proletariado a las órdenes del Estado, único amo y señor; que denigra al trabajo despojándolo de la libertad de su prestación y haciendo de cada ciudadano un esclavo; que destruye el orden, base fundamental de las sociedades civilizadas y entraña el tiránico imperio de la dictadura de clase" (402).

No és necessari fer grans esforços per a captar les similituds existents entre ambdós manifestos, el de la Lliga Regionalista de Catalunya i el d' "Acción Nacional". L'essència és la mateixa. Solament que en el manifest d' "Acción Nacional" trobem un llenguatge més radical. El trànsit del verbalisme de la Lliga Regionalista cap a cotes de duresa com la que expressa el manifest aquell de "El Debate" serà lent, però inexorablement lliscarà envers aquella mateixa gravetat i radicalitat. A 1931 les diferències eren estrictament, ja, de llenguatge, i el pensament bàsicament el mateix. A 1936, a les vides electorals de febrer, la diferència haurà pràcticament deixat d'exsistir.

Uns mitings definitoris

Finalment, com a colofó de l'anàlisi del ma-

nifest electoral, cal referir-se a l'apartat especial dedicat a "l'economia del país", tema sempre obertament present en els idearis de la Lliga Regionalista, organització que tingué, al llarg de la història espanyola dels primers trenta anys del segle actual, a alguns del seus homes al front de ministeris econòmics, essent Cambó i Ventosa i Calvell, dos dels "economistes" conservadors més importants de l'època. L'anàlisi econòmica tingué, en aquelles vigílies electorals, com a punt de referència, el conflicte social, és a dir, la lluita de classes. El plantejament inicial fa referència a la crisi del capitalisme, que els capdevanters de la Lliga Regionalista denominen "crisi econòmica mundial", i que, de fet, es tracta d'un fenomen concubstancial amb el capitalisme. La crisi exigirà, diuen, una normalitat, puix

"Una de les causes que trastorna la normal funció de la nostra economia és la qüestió social. Es imprescindible que a la seva resolució s'obrin camins de mútua comprensió i harmonia. La Lliga Regionalista admet i defensa tot allò que tendeixi a millorar la condició dels obrers... Però no podrà arribar-se mai a aconseguir-ho desequilibrant les condicions de la nostra indústria, de les indústries d'altres llocs... Cal que tots els elements de la producció encaminin la seva actuació... amb un alt

esperit de concòrdia i de mútua comprensió" (403).

Dins aquesta línia d'anàlisi ideològica de les propostes electorals de la Lliga Regionalista, hem fet, i això era obligat, una altra incursió en el camp dels mítings electorals, escollint com mostra de treball els discursos pronunciats a l'acte d'orientació electoral, celebrat a Barcelona el diumenge 14 de juny del 1931 (404). Reunió que, amb l'absència de Cambó i Ventosa i Calvell fou presidida per D'Abadal, Rahola, Puig i Cadafalch, Puig de la Bellacasa, Massó i Valentí, Meledres i Comes, i assistiren, com a invitats destacats, Vallès i Pujals, Tries de Bes, Salter, Valls i Taberner, Pellejena, Garriga i Massó, entre altres, amb la notable absència de Duran i Ventosa, al qual la seva delicada salut no li permeté d'anar-hi. Parlaren en el míting, representants de totes les províncies catalanes, i finalment tancaren l'acte Pere Rahola, amb un discurs central, i D'Abadal, amb un discurs protocolari.

El representant gironí fou Jaume Massó i Valentí, el qual va fer un parlament que té notable interès per les idees que exposà relatives al tema de la propietat de la terra, tema que apuntava ja com a conflictiu, però que no esclataria fins el proper any, en produir-se l'inici del conflicte dels conreus de

la terra, és a dir, l'anomenat "problema rabassaire".

Diu Massó i Valentí respecte el tema agrícola:

"Ara som en una hora passional en que tots els extremismes troben acollença. I en ordre a la propietat hem comprovat com molta gent s'ha esglaiat en sentir a dir que la terra és sola del qui la conrea, i que per tant el que fons ara n'era el seu propietari no té raó d'ésser, ha de desapareixer" (405).

He ací l'apunt inicial d'un problema concret, un problema social davant el qual les posicions han de clarificar-se. I clarificació és el que aporta el dirigent gironí de la Lliga Regionalista:

"I això el pagès que té el seny jurídic de la terra, que sap que en el contracte d'aparceria tenen, podríem dir, la mateixa part el propietari i el treballador, això no ho pot admetre. I es revolta contra aquestes teories exacerbades, extremistes" (406).

Plantejament típic del dretisme, que atribueix l'origen dels conflictes socials a minories instigadores, referint-se en aquest cas a l'Esquerra Republicana, partit que assumiria les reivindicacions rabassaires. Per altra banda, la solució conservadora és naturalment immobilista:

"I per això, quan nosaltres hem

sortit i li diem que no, que per assegurar la funció social de la propietat la terra no ha de passar a la pertinença sols de qui la conreà, sense més títols que el fet de conrear-la, aleshores aquesta gent, el pagès, es sent costat nostre, per a defensar contra els extremismes el dret legitim de la propietat" (407).

I al costat de la propietat, una vègada més, la religió, part essencial del "ésser" català, segons la visió tradicionalista assimilada indiscutiblement per la Lliga Regionalistes:

"El nostre poble sent vivament el patrimoni religiós. El nostre poble s'apastat en la tradició arxísecular del sentiment religiós... La nostra gent s'ha format al redós de l'Església i evoca el temple sagrat i els seus voltants amorosos... perquè els moments culminants de la seva existència van lligats a l'existència del temple... Quan aquests homes d'aquest poble senten a dir que contra això van certes corrents extremistes, no pot per meyns que redreçar-se, i per aquest motiu també sent la necessitat de romandre amb nosaltres, que sentim la virtuallitat d'aquesta valor permanent del nostre patrimoni, que és la civilització cristiana" (408).

Aquesta vibració emotiva del millor tradicionalisme, tan accentuat com pugui ser-ho el tradicionalisme de fora de Catalunya, fou també compartida en el míting, pel representant tarraconí, Eudald "elendress":

"I ara he de dir-vos que la part més noble del nostre esperit és la religiositat. Per això nosaltres hem afegit en el nostre primer article la defensa del patrimoni espiritual de Catalunya" (409).

Fervorositat completada amb una breu, però explícita, referència a la qüestió social i a la visió de la Lliga Regionalista en aquesta matèria, recuperant així, el líder conservador de Tarragona, la típica coartada centrista:

"Respecte a la qüestió social, nosaltres declarem que som un partit de classe, tal com diu el nostre manifest. Nosaltres no ens volem convertir en els gendarmes de Catalunya. Nosaltres no volem consentir ni la pressió de dalt ni la de baix" (410).

Fou el discurs més important el pronunciat per Pere Rahola, membre de la Comisió Polítca de la Lliga Regionalista; en el discurs, repassà la història de la Lliga Regionalista en els darrers anys, abundant en els tòpics de sempre. Tòpics com la llui-

ta sostinguda contra la Dictadura, el "fèrver democràtic" del partit, la "Catalunya de tots", etc., que l'orador desenvolupà amb notable soltesa i una dosi de supercicialitat, especialment en defensar a l'organització dels atacs dirigits contra ella pels polítics i partits situats a la seva esquerra, que eren pràcticament tots els de l'amplia gamma política de la Catalunya del 1931. En aquest punt hem de remarcar especialment el fet que en les llistes de diputats de la Lliga Regionalista es trobaren membres del carlisme, que acceptaren coalitzar-se amb aquella. La interessant intervenció de Rahola tingué com a eix el tema del republicanisme i la democràcia. Digué:

"I bé, senyors: tots els nostres defectes els troben en què som republicans de primera hora, en l'ordre de temps i de canvi d'institució. Nosaltres hem propugnat sempre un moviment nacionalista, i un moviment nacionalista és democràtic, pel poble i per el poble. Per tant, quan es fa aquella d'antidemòcrates en contra nostre, és que no és coneix ni les baceroles de la política. Allò que no volem són les violències que constitueixen el veritable i més gran obstacle per al progrés" (411).

L'assimilació axiomàtica de "democràcia" i "na-

cionalisme" no sembla que tingui justificació teòrica dins el pensament polític que coneixem, a excepció dels casos de plena demagògia. La història, i especialment la història més recent, està plena de moviments nacionalistes, àdhuc ultranacionalistes, que no tingueren res de democràtics, i en canvi sí de consensualistes sota la direcció d'un grup social determinat, que utilitza el consens per justificar la superació de la lluita de classes en la perspectiva d'un patriotisme discutible.

Per altre banda, Rahola aborda sense novetats d'importància la qüestió social:

"Som partidaris del progrés constant mentre no subverteixi les condicions econòmiques del nostre poble" (412).

Poderosa limitació al progrés aquella! Dones, dirà Rahola, l'ordre natural no potser canviat, pуй la seva inspiració és providencialista:

"Sota la llei de Déu, el bé i la moral, el poble de Catalunya ha de tenir el seu Govern propi" (413).

Fins ací, la ideologia de la Lliga Regionalista en una conjuntura com aquella d'abril-juny del 1931, en que la ruptura republicana plantejava als polítics l'exigència d'explicar-se obertament, per guanyar vots, enfront el dilema que serà la clau del bini dit "social-azafista": conservar o reformar.

Reconciliant a Lerroux

A mesura que s'apropaven les eleccions l'ambient fou més i més tens, i les expectatives de derrota impregnaren les activitats dels partits de dretes. Va ésser a principis del juny, quan, a partir de fonts conservadores, es posà en marxa el rumor que el I Govern Provisional de la República podia entrar en crisi i el seu cap, Alcalá-Zamora, substituït per Lerroux. De fet, curiosament, Lerroux, a partir d'aquest moment s'aniria convertint cada vegada més en l'esperança del dretisme espanyol, en la eventual falla d'aquest dins les forces republicanes. I el mateix Pla, que a la seva història de la República deixa al vell polític radical a notable alçada, ja a les vîglies electorals del juny del 1931, impulsà pel seu compte el rumor de l'escissió de Lerroux a la direcció del Govern Provisional, en un article publicat el 12 de juny del 1931 a "La Veu de Catalunya", sota el nítol de La situació política (414). Diu Pla, entre altres coses:

"Un altre element de pacificació dels esperits s'ha de trobar en el fet curiosíssim que l'opinió pública ha fet pel seu compte la substitució del Govern provisional per un Govern presidit per don Alejandro Lerroux i ha donat a aquesta substitució un marge tan ample de con-

fiança que no sembla sinò, pel dit de la gent, que la felicitat definitiva del país depèn del compliment d'aquesta profecia" (415).

Aquest era el desig de les dretes espanyoles d'extracció monarquista. I el rumor el posaren en circulació homes com Pla. Lerroux, per altra banda, era el cap de la fracció més dretana de l'espectre de partits republicans, i un antisocialista notable.

Però, una cosa és el que és "que deis Montecorquieu y un altra és que hauria d'ésser. I pels conservadors -àdhuc els catalans, advocats a la "tragèdia d'haver de confiar en un vell enemic del catalanisme-", Lerroux constitueix en aquells moments el que "hauria d'ésser", com a mal menor. D'ací els elogis prodigats al voltant del polític radical per la premsa dretista. Elogis entre els quals destaca l'aportació de Pla:

"... el cert és que el paper de Lerroux no ha fet sinò créixer fins el punt que avui es troba essent el ministre d'Estat la primera personalitat de la República i, en tot cas, l'home més escoltat del Govern provisional" (416).

¿Escoltat per qui? Potenciant un mite sense futur immediat, Pla prosegueix l'adulació:

"Jo no sé pas el que ha passat - continua dient -; només sé que al voltant del Sr. Lerroux s'ha produït una gran transformació" (417).

Però Pla és intel·ligent, i sap que a Catalunya aquestes opinions han d'essser matitzades, puix el vell radical fou molts anys la "bèstia negra" del catalanisme. És per això que l'opinió de Pla té el doble vertent de Lerroux, segons sigui "Catalunya enfront" -com hem vist- o "Catalunya endins", com veurem:

"Des del punt de vista català . . . Lerroux no es pot pas veure com des del punt de vista general espanyol. Lerroux podrà ésser la dreta republicana a Espanya, però no crec que a Catalunya pugui representar mai una situació d'aquest sentit. Ni la història d'aquest polític, ni la significació que té entre nosaltres, ni les seves concepcions podran ésser aptes, aparentment, per a recollir a Catalunya el matís que recollirà amb facilitat a la Península" (418).

"Aparentment", diu Pla, mantenint una mica d'esperança, la qual tradueix així:

" . . . Això no vol dir que es pugui suposar que Lerroux perdrà influència a Catalunya. Tot el contrari. Només que a Catalunya, Lerroux, l'home de la dreta republicana a Espanya, haurà d'accentuar el seu esquerisme si vol mantenir les posicions" (419).

Es tractava de potenciar a Lerroux "Catalunya en dins" per que guanyés vots de la dreta republicana

catalanista -més per la vertent "dretana" que per la vertent "catalana"-, dins la qual no es contava la Lliga Regionalista.

Assenyalant, paral·lelament, Pla, també, que la victòria de Lerroux podria facilitar l'operació de penetració del socialisme ugètista dins el moviment obrer català, per a contribuir a disgregar l'anarco-sindicalisme, vehicle de mil preocupacions per a les dretes espanyoles. La manipulació del lerrouxisme en aquest nivell es presenta així:

"I de fet és el que fa a hores d'ara davant la nostra qüestió social: no fa sind flanquejar l'entrada del socialisme a Catalunya per tal de crear, de cara al Sindicat Únic, l'anticos que fou l'any 1903 el lerrouxisme respecte al catalanisme" (420).

L'esoterisme de les dretes catalanes fou en aquells moments una nota aguda. Es tractava de potenciar el mal menor. A nosaltres ens ajuda a situar la personalitat de Lerroux ja en aquelles vigílies electorals del 20 de juny del 1931.

Les vigílies electorals

Com hem vist abans "Unió Catalana" va intentar ésser, el 1930, una plataforma de renovació del catalanisme pratista personalment impulsada per Valls i Ta-

borner amb l'objectiu de constituir-se en una possible organització situada entre la Lliga Regionalista i les dretes catalanistes republicanes, especialment Acció Catalana. Molas, al respecte, diu:

"Aquesta nova força política, segons els rumors, havia de concentrar-se al voltant de F. Vallès i Teberna, J. Estelrich, i Ll. Nicolau d'Oliver. La base associativa, es deia, seria Unió Catalana, entitat fundada per a reunir gent procedent de camps diversos . . ." (421).

Qualsevol illusió envers la formació d'una plataforma catalanista unitària cap a la perspectiva de les eleccions de juny del 1931 -les primeres eleccions republicanes- quedà definitivament dissolta -a part del procés ja vist abans- en produir-se les topades al voltant de l'elecció de la Comissió redactora de l'Estatut de Catalunya, topades que provoquen la retirada de la Lliga Regionalista d'aquella col.laboració consensual, la qual cosa estudiarèm més endavant.

Trencada la possibilitat de col.laboració a través d'Unió Catalana, i aillada del reste de forces autonomistes, el 21 de maig del 1931, ja la Lliga Regionalista, perdudes les il.lusions unitaristes, va anunciar la seva decisió de presentar una candidatura pròpia -ampliada per la dreta amb els "jaumins"-

amb un programa que, cal recordar, expressava un ideari força conservador, encara que volia sostenir-se com "interclassista" i consensual, trets recordats després pel mateix Valls i Taberner en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 15 de juny del 1931, sota el títol de A proposít d'una candidatura (422). Article que intervé com a recordatori d'algunes actituds electorals del regionalisme en aquella conjuntura i que, al mateix temps, constitueix un atac contra una candidatura unitària, muntada també sota el lema de "Unitat Catalana", impulsada per algunes personalitats dissidentes de l'esquerra. Diu Valls i Taberner:

"La desautorització rotunda de la candidatura dita d'unitat catalana, fou feta ahir mateix pel Sr. Macià i pel Sr. Abadal, cad-un des de llur respectiva posició" (423).

La realitat insuperable de catalanismes diversos feia impossible qualsevol unitat.

El 20 de juny del 1931 la Lliga Regionalista publicà a les pàgines de "La Veu de Catalunya" (424) la seva candidatura definitiva, a la que figurava, entre els candidats de Barcelona-ciutat, en Ventosa i Calvelli, exiliat voluntàriament a París, el qual, però, en una carta anexa, renunciava a la candidatura, declinant-la sota la següent justificació:

".. personalment, no em sento dis-
possat a intervenir, per ara, ac-
tivament en la vida política. La
meva actuació recent en el Go-
vern m'imposa un període d'apar-
tament que no significa desinte-
ressadament (sic) dels problemes
plantejats, ja que en tot moment
en què el meu concurs pugui éss-
er útil, disposat estic a pres-
tar-lo, com abstenir-me d'anar a
les Constituents en les quals la
meva actuació no podria tenir e-
ficàcia en bé de Catalunya i d'E-
spanya" (425).

Les eleccions del 28 de juny del 1931 a Catalunya van significar un gran triomf de l'Esquerra Republicana (426), fet reconegut per la mateixa Lliga Regionalista en una editorial publicada al dia se-
guint (427), conclouent:

"Quant a Catalunya, aquestes elec-
cions han demonstrat també clara-
ment una altra cosa: que fora de
l'Esquerra Republicana, no hi ha
a Catalunya cap altre força polí-
tica organitzada que pugui servir-
li, en el lliure joc d'una políti-
ca democràtica, de contrast o con-
trapès, que la Lliga Regionalista.
Després de les votacions aconsegui-
des per l'Esquerra Republicana,
les més nodrides són les de la
Lliga Regionalista amb els seus
29.000 vots, contra els 27.000 dels
radicals o els 12.000 d'Acció Co-

Catalana" (428).

La qual cosa no deixava d'esser certa.

LA RUPTURA REPUBLICANA A CATALUNYA

Atenció especial mereix l'actitud del conservadorisme catalanista davant una qüestió tan important com la de l'elaboració de l'Estatut de Catalunya després de consolidada la República. Ja és prou conegut el fet que Macià, el 14 d'abril del 1931, després del triomf de les forces polítiques republicanes a Catalunya, proclamava la República Catalana, amb hores d'anticipació a la proclamació de la República Espanyola a Madrid. Fou aquella una decisió encertadíssima. Una acció audaç de gran valor moral i gran valor polític. Valor moral perquè l'acció de Macià tonia riscos clarissims. Valor polític perquè va permetre situar el punt de partida de les negocia- cions autonomistes amb Madrid en una cota força avançada.

Era clar que Macià no pensava en la viabilitat immediata de l'esmentada República Catalana, com no podia pensar-ho ningú en aquells moments. Això fa que s'equivoquin tots aquells que consideran al vell mi- litar com un "quixot" i res més. En tot cas, Macià fou un "quixot" intel·ligent. Es precisament la perspecti-

va actual, coneugudes les circumstàncies que voltaren i caracteritzaren els fets, la que ens permet valorar com un encert polític de categoria la decisió de Macià. Aquell fet consumat li permeté prendre la iniciativa en l'acció negociadora i, com ja hem assenyalat, situar el punt de partida de la negociació en profunditat. El vell líder catalanista proclamà la inviable República Catalana per obtenir la generalitat. I això va aconseguir-ho practicament d'immediat, puix els negociadors enciats pel Govern Provisional de la República ho acceptaren bé i amb rapidesa. La delegació del Govern, composta per Fernando de los Ríos, Marcel·lí Domingo i Nicolau d'Olivier convingueren amb el nou equip de dirigents catalanistes la conclusió d'un comunicat quo, com cita Fèlix Cucuyull (429), "recol·lis la conveniència d'avancar l'elaboració de l'Estatut de Catalunya, el qual, una vegada aprovat" ... per l'Assemblea dels Ajuntaments, seria presentat com a ponència del Govern Provisional republicà i com a solemne manifestació de la voluntat de Catalunya a la resolució de les Corts Constituents.

Així, l'acció de Macià i dels seus col·laboradors obrí ràpid un front d'activitats intenses que haurien de donar força joc polític, no només a Catalunya, sinó a nivell més general de l'Estat espanyol. I tal com hem assenyalat més amunt, la voluntat de Macià no fou independentista.

En González Casanova tracta el tema en la seva obra Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938), i situa, després d'unes precises valoracions (430), la posició que creu més verosímil sobre la intrèpida acció de Macià, fent-se ressò d'un article aparegut al "Diario de Barcelona del 14 d'abril del 1931, de contingut naturalment advers a la iniciativa del vell colonel, però que té la virtut de posar el dit a la naixuda:

"... peregrino programa del señor Macià, que consiste en desintegrar a Cataluña del resto de España, para luego, una vez independiente, negociar con España, de igual a igual, las condiciones de una federación" (431).

Encara que els fets tingueren un lo meyns espectacular -puix la negociació de "reintegració" fou molt ràpida-, la decisió de Macià tenia aquella perspectiva.

Tot l'espectre d'organitzacions polítiques de Catalunya tingueren una actitud favorable a la decisió de Macià, de dretes i d'esquerres. Només s'oposaren a Barcelona dues institucions: el governador civil, Emiliiano Iglesias, i el capità general, Despujol, que foren successivament substituïts per Lluís Companys i el general López Ochoa.

Al mig de l'allaü d'afessions del primer moment, es trobà també la de la Lliga Regionalista, manifestada inicialment en dues editorials de "La Veu de Catalunya". A la primera, del mateix 14, d'abril, sota el títol de La nostra posició, el regionalisme manifestava el següent (432):

"L'actitud dels homes de la Lliga, fidels sempre als mateixos ideals, i conseqüents amb els procediments que hem vingut seguint en trenta anys de vida política, justifiquen la confiança que fins en aquests temps tempestuosos, els hi ve demonstrant una gran part de l'opinió de Catalunya, per la que treballem i volem treballar sempre, dins els mitjans legals" (433).

I després d'aquesta autoafirmació, en la segona d'aquelles editorials, titulada La nostra actitud (434) i publicada el 16 d'abril, d'una manera ambigüa es recolçava la nova situació creada a Catalunya:

"I la nostra actitud i els nostres propòsits de treballar per Catalunya i per la llibertat, la prosperitat i la gràdessa de Catalunya ha d'ésser exactament, dintre de la República, la mateixa que fou dintre la legalitat anterior... I fidels al nostre ideal, parlant o amb silenci, actuant directament o romenant a un costat, si patriòticament calguéss, nosaltres farem tot el que possible sigui,

per assegurar a Catalunya la rea-
lització del seu propi destí" (435).

Per uns moments, en el curs dels darrers dies del mes d'abril i principis de maig del 1931, sembla que aquella unitat tan desitjada sempre per la Lliga Regionalista, gairabé des de la seva fundació, en el camp del catalanisme, prenia de nou una institucionalització, però, per primera vegada a la història, no sota la direcció dels regionalistes, sinó amb la direcció d'un catalanisme esquerrà, representat per Macià i els grups polítics aglutinats al seu voltant. La Lliga Regionalista acceptà inicialment aquesta unitat. Finalment seria una acceptació mèrament conjuntural.

La Lliga Regionalista marginada de l'elaboració de l'Estatut de Catalunya redactat a Núria.

L'Esquerra Republicana que -malgrat ésser la gran guanyadora del 12 d'abril del 1931- tingué escàns poder poder institucional, maniobrà per a consolidar i fer efectiva la seva hegemonia envers l'elaboració de l'Estatut. És necessari assenyalar, com diu Claudi Ametlla (436), que l'Esquerra Republicana es trobà en aquells dies incomodada a causa de que ^{en} el Govern Provisional de Madrid tingués plaça de ministre Nicolau d'Oliver, membre de la derrotada -electoralment- Acció Catalana, en tant que ells, guanyadors, no tingueren pas lloc.

Centran-se, doncs, a Catalunya, l'Esquerra Republicana va dedicar-se a enfortir institucionalment llur poder polític davant l'esdevenir. I aquest esdevenir estava ja en marxa amb la perspectiva de redactar l'avantprojecte d'Estatut.

En Pabón comenta superficialment l'estrategia proposada per l'Esquerra Republicana envers l'Estatut que s'anava a redactar (437) :

"El Gobierno de la Generalidad decidió que los Ayuntamientos de Cataluña eligiesen la Diputación provisional que promovería y aprobaría el proyecto de Estatuto, para someterlo, seguidamente, a un plebiscito. Primer caso, pues: una elección de segundo grado. El objetivo, alcanzado el acuerdo de todos los partidos catalanes. Quedó, en principio, establecido. Pero el 21 de mayo de 1931 la Lliga dio una nota, anunciando y justificando su abstención" (438).

Aquesta nota fou publicada a "La Veu de Catalunya del 20 de maig del 1931, i en ella, enmig d'una gamma de disconformitats, encara manifestava, la Lliga Regionalista, desíjos de col·laborar amb la tascada estatutaria:

"Per causes que no hem ara d'investigar, ni avui per avui judicar, el pacte de solidaritat, de fet, ha estat trencat contra

nosaltres. No solament s'ha trençat el pacte, sinó que, després de l'eliminació de tants Ajuntaments que tenien dret al vot, hi arriben notícies certes que encara ara, a darrera hora, es prenen mesures inexplicables contra s'altres, per a evitar que votin o coaccionar la voluntat dels seus regidors" (439).

Un temps després, a l'any 1933, la pròpia Lliga Regionalista aportaria una mica més de llum sobre la seva rotirada i el seu rebuig per a participar en la important tasca d'elaboració de l'Estatut:

"El Govern de la Generalitat va acordà que els Ajuntaments de Catalunya elegissin llurs representants per una Diputació que tindria com a objectiu redactar i aprovar un projecte d'Estatut d'Autonomia, que després seria sotmès al plebiscit del poble català ... Però com sigui que es confirmaren, que, contrariament al pacte establert, es feien treballs, i àdhuc coaccions, perquè molts Ajuntaments dels districtes que s'havien assignat no votessin els nostres amics, la Lliga Regionalista va estimar-se més sacrificar el seu interès de partit a no que fos un fet públic el que en aquells moments apareguessin uns catalans amb il·luites polítiques impròpies" (440).

El fet que altres grups adoptessin semblants

posicions d'abstencionisme i de retirada voluntaria -els federal, els radicals i els socialistes- confirma que aquella institucionalització del seu poder polític per part de l'Esquerra Republicana no era pas gaira més.

La Lliga Regionalista va, puix, quedar marginada de la preparació de l'Estatut de Núria, però el seu portaveu, el diari "La Veu de Catalunya", va seguir fent una sòlida tasca de pressió sobre ell.

Malgrat, doncs, aquella retirada, que els afiliava, el 28 de maig del 1931, signat per Ramon d'Abadal, aparegué al diari un article titulat El que hauríem dit a l'Assemblea (441). Entre altres coses, deixà:

"L'Assemblea no ha nascut del sufragi del poble; no s'ha somogut amb una apel·lació al sufragi, sota la bandera de l'Estatut que es va a fer" (442).

Però, a desgrat d'això, D'Abadal remarcà la necessitat de sostenir aquella Assemblea de la qual sortiria la comissió redactora de l'Estatut, puix:

"... Que no es digui que el nostre poble sofreix veleitats de voluntat que acusem vacilacions respecte del seu destí. Que no es pugui dir tampoc que aquestes vel·leitats imposen la necessitat de veure com es fixa la seva definitiva voluntat" (443).

No era el moment polític -un mes després de la

desfeta dels monarquistes a les eleccions— propici per a que la Lliga Regionalista protagonitza una política d'ofensiva contra les manipulacions de què s'accusava a l'Esquerra Republicana. En una altra conjuntura històrica més favorable pot ésser que hagués encapçalat una forta campanya de denúncies, però donades les circumstàncies —els homes de la Lliga Regionalista eren d'un maquiavelisme exquisit—, la seva actitud de retirada i de mínima denúncia ha d'ésser interpretada com un repliegament defensiu, en espera de millors temps. Aquesta manca d'energia té per a nosaltres una component d'oportunisme.

El màxim moment de crítica oberta fou el 22 de maig del 1931, quan "La Veu de Catalunya", a la primera pàgina, publicà dos articles de contingut similar, El millor camí i Democràcia contra demagogia. En el primer, es manifestava la necessitat d'organitzar unes eleccions de les quals sortís un espectre polític nou sobre el qual basar-se per a l'elaboració estatutària, o bé seguir el camí de la pròpia República, que encarregà a un equip de "notables" la preparació de la Constitució. Això evitaria les manipulacions fetes pels esquerrans. Aquella primera editorial, però, acabà amb un nou oferiment "d'inació" per part de la Lliga Regionalista:

"Malgrat el que passi, la nostra fe incommovible en l'esdevenir de Catalunya ens permet

seguir esperant que, siguin els que vulguin els errors, Catalunya ha d'acabar fent triomfar el seu ideal. I nosaltres, i tots els nostres amics, els nostres il·lustres capdavanters els primers, estem disposats a tots els sacrificis que calgui, entenent quan sigui convenient, callant quan sigui necessari, proposant solucions quan procedeixi, deixant sòrenament la iniciativa i la responsabilitat, per tal que l'autonomia de Catalunya sigui un fet i els catalans puguem dirigir la nostra pròpia vida en el conjunt dels pobles hispànics" (44).

L'altra editorial, Democràcia contra demagòdia (445), del 22 de maig, abunda en el mateix sentit, encara que deixant entreveure, una vegada més, la necessitat del sacrifici.

El fet històric concret és que les restringides eleccions del 24 de maig del 1931 -votaven els regidors d'Ajuntaments per a escollir la primera Diputació electa republicana- varon fer-se sense la concorrència de la Lliga Regionalista -més la dels altres grups menors ja esmentats-, quedant reduïdes a una participació de l'Esquerra Republicana més alguns petits partits (Unió Socialista, Partit Catalanista Republicà).

Encara la Lliga Regionalista, malgrat tot, in-

cidiria de nou al voltant del tema, mouent-se sempre entre la justificació per la seva abstenció i l'ofertiment d'una col.laboració concordatària. Aquesta activitat donà lloc a un paternall article de Puig i Cadafalch en el qual, l'antic president de la Mancomunitat de Catalunya, adoptava el ton d'aconsellat, fent al·lusió que el destinatari era En Macià. Publicat a "La Veu de Catalunya" el 23 de maig del 1931, la vigília d'aquelles eleccions restringides, tingué per títol El programa de la pau catalana (446), i deia entre altres coses:

""Ni arribistes ni aprofitadors serveixen als grans ideals. Aquest vell ensenyament de la Història cal que el tingui present l'home il·lustre que avui presideix a Catalunya" (447).

Després d'aquesta referència a l'Esquerra Republicana, Puig i Cadafalch es pregunta i pregunta:

".. si anem a constituir la Catalunya d'uns quants o la Catalunya de tots. Estem en aquest greu perill que decidirà en un instant solemne l'esdevenir. A la unió de tots, per tots demanada, l'ha substituit l'acord frustat ... Tindrem un Estatut que no haurà discuti un sector immens de Catalunya perquè n'haurà estat privat" (448).

Ja a posteriori de les eleccions del 24 de maig, un article signat per J.E. (Joan Estelrich), culmina la col·lecció de crítiques moderades contra el sectorisme d'aquelles eleccions, dibuixant l'esdevenir de la Lliga Regionalista. En l'article, que porta un títol clàssic dins les ideologies de l'eficàcia, Moment de construcció, Estelrich diu (449):

"Ens considerem, més aviat, com una reserva. Reserva per al dia de demà" (450).

De fet eren aquells moments d'un palés amargor per als homes de la Lliga Regionalista, els quals es consideraven els portaveus del "catalanisme històric", i realment així havia estat. Així fou fons els anys 1917-1923, en què començà llur pèrdua gradual de posicions. Retrocés que no parà fins ara, al maig del 1931, marginats àdhuc de influir mínimament en l'elaboració del primer gran Estatut de Catalunya, el qual fou encarat decididament per la Comissió redactora de Núria al mes de juny. Amargament, Estelrich reprotxaria a Macià el paper que representava:

"Macià és, per a nosaltres, avui, l'home insustituible en el seu lloc. El seu nom és elevat, popularment, a emblema. Els seus partidaris haurien d'ésser, per tant, els primers interessats a col·locar-lo superiorment, per damunt de les tendències i les classes. Rera Macià no s'hauria de veure,

un partit: s'hi hauria de veure, només, un poble amb el seu ideal" (451).

L'ESTATUT DE NÚRIA I LA LLIGA REGIONALISTA

El dia 10 de juny del 1931 es reuní la Comissió encarregada d'elaborar l'Estatut que hauria d'essèr aprovat pel poble català, i posteriorment, en data aleshores no fixada, però després de l'aprovació de la Constitució espanyola, discutit al Parlament espanyol. Aquella Comissió redactora fou constituida per Jaume Carnex, que la presidí, Rafael Campalans, Pere Corominas, Martí Esteve i Antoni Xirau. Deu dies després l'avantprojecte estava redactat. El dia 14 de juliol del 1931 la Diputació -sens la presència dels homes de la Lliga Regionalista- l'aprova-va, el dia 26 feien el mateix els Ajuntaments catalans, i finalment el poble català el refrendrà en plebiscit el 2 d'agost, amb una participació pròxima al 80 % del cens, i acceptada pel 99 % dels participants.

Cal reconèixer que després de la seva absència voluntària de l'Assamblea de la Diputació Provisional, la Lliga Regionalista assistí a tot el procés d'elaboració, presentació i aprovació de l'Estatut amb una actitud plenament conciliadora, escassament crítica

í disposada a assumir la nova carta magna catalana sense problemes aparents. Les reticències de primera hora es varen anar diluïnt i el partit dretista català quedà a l'expectativa. Ells eren, com hem assenyalat més amunt, "la reserva de Catalunya". I com a tal, creien, querençel seu moment, protagonizarien el futur polític català. Ells havien estat els promotores d'un catalanisme formal, tremendament classista i extraordinàriament lent. Ara que es veien obligats a actuar com a espectadors, relevats per forces polítiques més enèrgiques, els interessava, consequentment, que l'Estatut fou el més àmpli possible, puix esperaven assolir-lo quan la conjuntura històrica fos propícia.

Catalunya endins: marcant a l'Esquerra Republicana

Es indubtable que després dels problemes del mes de maig i de la retirada de l'Assamblea de la Diputació Provisional, els homes de la Lliga Regionalista esperaven hores difícils. Més llegint la seva premsa, pot deduir-se que aquelles dificultats -respecte a la qüestió estatutària- varen ésser superades amb una dosi de prudència extraordinària. Probablement, amargor i prudència es combinaren en els comportaments regionalistes d'aquells dies.

En un primer moment, el despit va fer la seva

aparició; en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 9 de juny del 1931, i signat per Duran i Ventosa, sota el títol de El problema de Catalunya. El despit, però, prenia forma d'alleujament(452)

"Si la Lliga Regionalista s'hagués trobat amb la responsabilitat directa d'una intervenció predominant en la confecció del projecte d'Estatut, la seva situació hauria estat més difícil. Tota mena d'extremismes s'haurien posat contra d'ella; i, amb la propensió desgraciadament massa general de tots els extremismes, l'animadversió contra els homes, els hauria portat a una guerra contra l'obra a realitzar. Tota atenuació que patriòticament hagués proposat o secundat simplement la Lliga a les fantasies dels uns i dels altres, hauria estat acollida amb crits de defecció o potser de traició a la causa de Catalunya"(453).

Aquesta postura d'alleujament, demostrativa d'una difícil posició política, era netament defensiva, tan defensiva que no podien -els homes del regionalisme dretista- treure cap mena de benefici dels embolices indubtables desenvolupats per l'Esquerra Republicana; aquesta postura, repeteix, no impedí que la consideració aquella de "reserva del demà", com el mateix Duran i Ventosa apuntava altre vegada:

"Si els uns i els altres fracassessin, la Lliga Regionalista,

que no s'ha compromès a cap programa de tot o res, conservaria la seva llibertat d'acció per a seguir treballant, com sempre, per l'autonomia de Catalunya" (454).

El conservadorisme sempre ha tingut com a un dels seus trèts típics acomodar-se quan les situacions polítiques són adverses, recorrent a la ja esmentada teoria accidentalista. Aquesta acomodació té lloc, en el cas que ens ocupa, en la perspectiva de confiar en la recuperació del poder a partir de creure que, finalment, s'imposaria la inèrcia històrica resultant del temperament conservador de les col·lectivitats. La idea de "reserva" que tenen les referències de Duran i Ventosa presenta totes les característiques de l'accidentalisme conservador.

Dels articles, signats o no, que "La Veu de Catalunya" dedicà a l'Estatut, mentre la Comissió redactora estava ja reunida a Núria, en destaca un titulat El que ha d'ésser l'Estatut de Catalunya, publicat l'^o 11 de juny del 1931 (455), és a dir, coincidint amb la segona sessió d'aquella Comissió. L'article comença conflictivament:

"Els homes directors del Partit d'Esquerra Republicana, que són els que tenen, avui, a Catalunya, la responsabilitat del Govern provisional de la nostra

terra, han dit i repetit en tots els tons, aquests dies darrers, que ells volen fer un Estatut d'Autonomia de tendència esquerrana" (456).

No hi ha dubte de que cas de portar la Lliga Regionalista la direcció política d' l'autonomisme, la qüestió hi hagués passat per la tendència dreptista. La política és la política. Però prosseguim el discurs conservador:

"Es evident que aquest Estatut d'Autonomia de Catalunya, i de relacions entre el Poder català i el Poder central o federal, no ha d'ésser un Estatut de 'dreita' o d'esquerra". Ha d'ésser un Estatut de tot el poble de Catalunya" (457).

Per afegir seguidament que:

"Una Constitució ha de permetre que, dintre de les seves amplies bases, un govern de 'dretes' pugui realitzar el seu programa quan el cos electoral li orotrgui la seva confiança, amb la mateixa llibertat de moviments i amb la mateixa subjecció a les lleis fonamentals del país que un govern d'esquerres, quan el sufragi popular li doni la majoria" (458).

Tenint en compte que ells, com deien sempre, n'eren pas "ni dreita ni esquerre" sembla que aquell problema no els tenia que preocupar gaira. Però això seria entrar en un terreny de ficcions.

Aquelles pureses democràtiques estaven fonamentades en la idea que l'Estatut tindrà com a llei bàsica elò que és l'essència del capitalisme, és a dir, el dret a la propietat privada dels mitjans de producció, i, conseqüentment, el dret a extraure plusvalores dels cos social subsidiari -les classes obreres-. Partint d'aquesta llei immutable, la gestió pot ésser, segons la concepció conservadora, conduïda per "dretes" i "esquerres". L'alteració, o intent d'alteració, d'aquella llei per un govern d'esquerres ha tingut a la història la resposta conservadora dels pronunciaments militars i dels feixismes. Tenint en compte que la Lliga Regionalista, com a partit dretista que era, presentava uns límits socials realment estrets, materialitzats en les idees de Tradició, Propietat, Família i Orde, la veritat és que el joc polític que permetia llur ideari a les opcions polítiques d'esquerra era nul.

De totes maneres, repeteixo, la Lliga Regionalista va mostrarse conciliadora amb el projecte redactat a Núria pels "esquerrans" (459). Coincidí en això, pràcticament, amb totes les forces polítiques catalanes, de dreta o d'esquerra, des de la Junta Regional Tradicionalista de Catalunya fins al Bloc Obrer i Camporal, cadascun amb les seves matitzacions. En darrera instància tots acceptaren el projecte com

a instrument vàlid per a propiciar l'inici de l'autogovern.

Referint-se a aquesta coincidència de tota la gamma política catalana -només es va criticar en profunditat el procediment utilitzat per l'Esquerra Republicana-, Melchor Fernández Almagro diu (460).

"¿Dónde están esas fuerzas españolistas que no se las ve? ... El catalanismo ha impregnado toda Cataluña de sus ideas y sentimientos" (461).

Catalunya enfora: defensant l'Estatut

La Lliga Regionalista no només va ésser al costat del projecte, sinó que el va defensar enfront els atacs que sofrí per part de les forces centralistes instal·lades a Madrid, i en aquest sentit resulta, per centrar les coses al seu lloc, molt valuós, en tant que document representatiu d'aquesta defensa, una editorial apareguda a "La Veu de Catalunya" el 19 de juliol del 1931, sota el títol de Per l'autonomia de Catalunya (462). Aquesta mostra que analitzarem a continuació té valor en si per veure l'actitud de la Lliga Regionalista respecte a l'Estatut, però, al mateix temps, serveix per a calibrar les actituds sorgides a la seu del Poder, és a dir, a Madrid.

Diu l'editorial com a punt de partida:

"Caldrà que parlem, detingudament, en defensa de l'autonomia de Catalunya, qu'és aspiració unànim del nostre poble" (463).

Defensa contra els atacs provinents de tres opcions polítiques diferents: "El Debate", portaveu d'un dretisme hipercentralista, "El Imparcial", monàrquic liberal -que desapareixeria el 1933-, i finalment "El Socialista", òrgan oficial del PSOE (464).

"El Debate" (465), amb una subtilitat que poc després es faria barroera, en plantejarse el 1933-1934 el "problema català" -sorgit al voltant de la qüestió dels rabassaires-, plantejà hipòcritament la seva objecció a l'autonomisme de manera plenament mürria:

"Supongamos que la compensación entre ingresos y servicios descentralizados se ha logrado con bastante aproximación. Es evidente que a ella se habrá llegado mediante una determinación del importe de los servicios sobre la base de la experiencia de ejercicios anteriores. Y surge esta cuestión: ¿No es posible que haya habido provincias habitual o intermitentemente favorecidas por la Administración del presupuesto, que ahora vengan a 'consolidar' este trato de favor, y viceversa, que las provincias desvalidas consoliden la penuria usual de sus dotaciones?

Parece, pues, justo que las dota-
ciones habituales sean depuradas
y en lo menester "corregidas" en
función del número de habitantes,
del número de kilómetros, de las
necesidades de un fomento de la
riqueza nacional inspirado en cri-
terios de conjunto, etc."(466).

La idea latent que hi ha darrere d'aquesta
farisaica argumentació és la que Catalunya explotaria
a la resta de regions de l'Estat espanyol. Tòpic
que, per altra banda, ha rebassat de llarg el marc
temporal d'aquesta declaració de "El Debate", i que
en aquest cas concret la Lliga Regionalista rebateria
amb força, també amb arguments que s'han fet clàssics:

"Per fer el càlcul que vol 'El De-
bate', més que el nombre d'habitants,
més que el nombre de quilòmetres,
més que les necessitats del conjunt
de la riquesa del país, cal tenir
en compte altres factors, com a ex-
emple, les quantitas que rep l'Estat
de cada regió, i el tant per
cent d'aquests ingressos que desti-
na a les atencions de cultura, fo-
ment, etc.; de la regió d'on pro-
cedeixen"(467).

Aquesta argumentació és, de tota manera, incom-
plerta, puix la Lliga Regionalista podia demanar xi-
fres més concretes sobre l'aportació de Catalunya a
l'Estat central i els diners que retornaven cap a acf.

Però, la resposta regionalista ha d'ésser situada en l'òptica de considerar que es tracta d'una polèmica entre forces polítiques dretistes similars, que a mesura que progressi la radicalització reformadora de la República anirien convergent envers un "Front d'Ordre" final a 1936.

Simultàniament "El Imparcial", amb arguments molt meyns sofisticats, vingué a dir, segons el resum que fa el portaveu de la Lliga Regionalista, a l'editorial esmentada, que

"creu que a Espanya hi ha una sola raça, que parla un sol idioma, ja que llevat el basc, tots tenen la mateixa arrel llatina, Afageix que no hi ha al més t'urna nació cuyos habitants se diferencien menys que en Espanya en el índice céfàlico, que es el únic mòdulo de separació de razas". Diu que confonen lamentablement la 'personalitat' amb la 'fisonomia', i que el català de les Rambles és igual a l'andalús del carrer de les 'Sierpes', o al castellà de Zocodover" (468).

El simplisme del plantejament reapon, com assenyala "La Veu de Catalunya", als més vells temps de l'anticatalanisme, conclouent que no es mereix una resposta seria.

En canvi, si es centrà àmpliament en el contingut d'un altre article significatiu pel seu origen esquerrà, publicat en "El Socialista", i del que l'editorialista de "La Veu de Catalunya" extrau uns paràgrafs sucisos que -cal suposar-ho- publicava amb la intenció de llançar-ho al cap dels esquerrans de Catalunya. Deia "El Socialista" el següent:

"La creación en España de Estados federales es en el fondo levantar más barreras entre unas regiones y otras. Barreras que con el tiempo se convertirán en fronteras" (469).

D'es del nostre punt de vista, aquesta valoració del federalisme és reaccionària, puix hom podia esperar d'una visió socialista del problema l'idea que el poder en la línia federalista quan més fragmentat més fàcil de controlar, i en conseqüència més proper d'allò que ha d'entendre's per democràcia veritable. La Lliga Regionalista, en aquesta editorial, que quasi no comentava aquell contingut, és limità a exposar-ho, puix, de fet, parlava per ell sol.

"... y que se puede decir del caciquismo? -afegí l'article de "El Socialista"-. Sólo citaremos un ejemplo bien reciente y que nos dice lo que será el Gobierno federal en la región más preparada

para ello. En la lucha que en Barcelona sostienen los obreros del puerto (470) afiliados a la Unión General de Trabajadores con los afiliados a la Confederación Nacional del Trabajo, intervino Macià. Y resolvió el conflicto de un modo maravilloso. Sólo podían trabajar en el puerto los afiliados a la CNT. Hermosa solución y hermosa manera de conseguir los votos de los sindicalistas en las elecciones. Si esto ocurre hoy, si por unos votos así se pisotea la razón, la justicia y la equidad, ¿qué pasará el día en que las regiones sean Estados federales?" (471).

Aquest paràgraf perfectament ressaltat al diari, és a dir, instrumentalitzat, tingué com a objectiu provocar discòrdies, doncs la creença que Macià, Companys, i els altres homes de l'Esquerre Republicana eren "intel·lectuals orgànics" de la Confederació Nacional del Treball, era plenament assolida, també, pels conservadors catalans i fou posteriorment convertida per Pia (472) en un dels seus leit motiv ideològics a l'hora d'escriure, anys després, la història de la Repùblica.

"El señor Maciá creyó que para que el plebiscito —es refereix al plebiscit del 2 d'agost, sobre l'Estatut— del Estatuto obtuviera un

éxito brillante eran necesarios los votos de la CNT ... Para darles satisfacción los candidatos de la Esquerra Catalana se caracterizaron durante la campaña electoral por los ataques que lanzaron contra la Guardia Civil ... en plena campaña, el señor Companys en un discurso por radio, creó la cuestión 'rabassaire'. En virtud de esta política, el señor Macià tuvo que incluir en sus candidaturas a cinco o seis agentes notorios de la CNT -FAI: al comandante Giménez, a Layret, Samblancat, Aragay, Grau Jas-sans ..."(473).

Així, la Lliga Regionalista utilitzà aquell article de "El Socialista", quasi sense adjetius. Per acabar, respecte la panoràmica defensiva del catalanisme i de l'Estatut contra els atacs centralistes madriley়ns, a l'editorial esmentada, s'assenyala:

"N'hi ha prou amb aquests exemples per a comprendre els esforços que haurà de fer Catalunya amb l'objecte d'aconseguir amb la llei de la seva autonomia, el reconeixament de la seva llibertat" (474).

Culminà l'activitat de la Lliga Regionalista en favor del vot positiu per a l'Estatut en el plebiscit que tingué lloc el 2 d'agost, en una altra

editorial datada el 31 de juliol del 1931 i titulada Una dota històrica (475), en la que combinava la seva adhesió a l'Estatut amb atacs polítics a la gestió de l'Esquerra Republicana:

"Hem de votar, doncs, tots els catalans l'Estatut de l'autonomia de Catalunya ... Els cent mil vots que el cos electoral de Catalunya ens atorgà en les eleccions del 28 de juny ... ens imposen una responsabilitat de representació que nosaltres no podem ni volem oblidar o negligir... Pensem tots els catalans que els homes i que els partits passen, però que Catalunya resta. I és per Catalunya, no pels homes ni pels partits, que el nostre poble votarà diumenge l'Estatut de la seva autonomia" (476).

En aquesta perspectiva de lluita, la Lliga Regionalista recolza l'Estatut de Núria, excluint l'Esquerra Republicana i els homes que arriscaren la seva existència el 14 d'abril -proclamant la República Catalana- del mèrit de la consecució de l'Estatut.

ENTRE L'ESTATUT DE CATALUNYA I LA CONSTITUCIÓ ESPAÑOLA:

Ja hem analitzat abans com la Lliga Regionalista es va mostrar decididament favorable a l'Estatut redactat a Núria per aquella Comissió on no tingué cap representant. Tot just després del plebiscit del 2 d'agost, l'organització representativa del dreitisme català fixà la seva posició del moment mitjançant una col·lecció d'articles signats per Joan Estelrich, de qui ja hem dit que personificava les postures més liberals de la Lliga Regionalisme. Aquesta organització escollí sempre els homes més adequats al "moment polític" per a expressar-se.

I això que acabem de dir és una realitat clara en el desenvolupament republicà de la Lliga Regionalista. En uns moments com aquells, políticament delicats, no fóra encertat, pels interessos del partit, que en el seu nom parlessin ni Cambó ni Ventosa i Calvell, per exemple. Foren moments difícils. Tot just feia, encara, tres mesos i mig que s'havia esfonçat allò que la Lliga Regionalista defensà amb totes les seves forces fins a l'últim moment, és a dir, la Monarquia. Tot just havien sofert una derrota a les eleccions del 28 de juny del 1931, perdent ostensiblement el paper capdavanter en la lluita del catalanisme per l'autonomia.

En aquelles circumstàncies el millor per a la Lliga Regionalista era que els seus líders més declaradament col·laboracionistes amb el passat, als esmen-

tats Cambó i Ventosa i Calvell, quedessin, momentàniament, relegats a segon pla, en el seu daurat exili de París, un exili que no hagueren pas de patir quan la Dictadura primorriverista, però, i això és clar, un exili voluntari, escollit per ells, puix la República no va pas iniciar cap caça de bruixes.

Per això parlaven ara altres. I a l'estiu del 1931, era necessàri que ho fes el més liberal dels regionalistes, és a dir, Joan Estelrich, l'home dels "moments polítics". I Estelrich definí, en la col·lecció d'articles apareguda a "La Veu de Catalunya" del mes d'agost d'aquell any, en la perspectiva de recolzaments de l'Estatut de Núria i de la discussió de la Constitució republicana, la posició del seu partit, recollida sota l'epígraf de Els nostres motius (477).

Els motius de la Lliga Regionalista

El seu plantejament comença il·lrigant la problemàtica particular de Catalunya amb les més generals de l'Estat espanyol i el món occidental, plantejament totalment correcte, doncs, és evident que, d'una o altra forma, la qüestió catalana no podia separar-se ni de l'espanyola ni de l'europea:

"Les nostres circumstàncies històriques i actuals, sigui el que sigui el grau de les nostres aspiracions del punt de vista autònomic, ens porten a considerar

el problema català en funció dels problemes del conjunt hispànic i en funció dels problemes del nostre món occidental" (478).

Però, reconeguda aquesta necessitat en tant que punt de partida de l'anàlisi global, el portaveu de la Lliga Regionalista traça una panoràmica d'actuació dual, és a dir, assenyalà dues vies, dues perspectives, dues formes d'actuar envers la perspectiva autonòmica catalana, manipulant, una vegada més, intel·ligentment el procés, la realitat històrica. Així, parlant des de la perspectiva del passat:

"Els uns, nosaltres, enveïem, perquè ens semblaven més substancials les necessitats permanentes, profundes. Anàrem a la raó del mal. Preconitzavem que era necessària una intel·ligència entre les seleccions hispàniques (479). Que calia una reorganització econòmica del país. Que calia donar un tomb nou a la història d'Espanya, contrastant amb la política borbònica, unitarista i impenitent, que ha conduit Espanya al desastre" (480).

Si la Monarquia borbònica fou capaç, per la seva naturalesa ultraconservadora, feudalitzant i intervencionista, de conduir el país al desastre, com s'explica que el partit representat per l'autor dels articles que estem analitzant col·laborés tan intensament amb aquell règim corromput i corruptor. Estelrich no entra en el tema, puix fóra difícil de trobar jus-

tificacions, car l'existència de la Lliga Regionalista, una existència d'èlit, va estar vinculada a la de la Monarquia, com després ho estaria amb les opacions sempre més reaccionàries produïdes a l'Estat espanyol. En canvi, l'altre mètode, l'il·lusori

"D'altres concretaven llur actuació en un canvi de règim; això per a les masses era més entenedor i per força havient de resultar vencedors" (481).

Es a dir, el treball d'èlit era aquell que els grans capdavanters de la Lliga Regionalista, els grans patricis del dreitisme català, feien a les altures quasi inaccessible, evidentment incomprendibles cara les masses per la seva sofisticació i el seu cinisme, propis de la política cortesana, al marge del poble. Treball que donà escàs rendiment pels interessos autonòmics catalans, puix ells mateixos deixaren esfondrar la Mancomunitat de Catalunya quan és produït la primera adversitat realment seria, és a dir, la Dictadura.

I situant el poble al nivell del simplisme, acusava Estelrich, implícitament, el catalanisme esquerre d'haver-ho manipulat jugant amb el "canvi" de règim. I amb un cinisme aclaparador, l'autor de Catalunya endins minimitzava aquell canvi contra el qual ells lluitaren fins el darrer instant:

"Pensem, doncs, que el canvi era

cosa fatal, inevitable, imposada per la llinia inflexible i profunda de la història dels pobles hispànics. Actuem, doncs, com si hagués vingut per sempre. Treta tota preocupació i divisió per qüestions prèvies de règim, tots els catalans, tots els ciutadans, poden disposar-se a bastir la nova pàtria, a construir el nou Estat" (482).

La manca interessada de memòria, o la crida a l'oblit, sempre ha estat una de les claus dels comportaments polítics conservadors, el que vol dir, per passiva, que el conservadorisme manca de qualsevol capacitat d'autocrítica. Però, la seva gran esperança, com tantes altres vegades a la història, era la seva confiança en la inèrcia històrica, amb el pes de les tradicions, amb les dificultats que comporta tot canvi social veritable. Per això sorgirà, una vegada més, aquella idea que la Lliga Regionalista és la "gran reserva" pels moments difícils, quan faci falta "l'eficàcia":

"Però les necessitats persisteixen, més descarnades, més retallades que mai, i elles s'imposaran als càndits que confiaven en la taumaturgia d'una República del Dr. Pangloss" (483).

Estem davant el típic profetisme catastrofista.

Amb bona fe i "candidesa", per Estelrich, no és possible el progrés. Aquest només deu d'esser possible, doncs, mitjançant el joc brut. La Lliga Regionalista, està molt clar adoptà la posició d'esperar; esperar pacientment. Esperar que la situació és pugnis per les esquerres i, aleshores, recollir-ells fàcilment la direcció de la política i assolir el Poder. El maquiavel·lisme de la posició és evident i confirmat per Estelrich amb altres arguments:

"Després d'un trasbals d'aquesta importància és refereix a la ruptura republicana, la resultat psicològica col·lectiva és bifurca en dos sentits. ¿Com serà enfocada la transformació? ¿Persistirà l'estat de desorientació, natural, després del capgirament?" (484).

O bé -i ací està la clau del plantejament del dirigent regionalista-

"O, per contra, la massa social tindrà el suficient sentit de responsabilitat i del deure, i comprendrà que cal, immediatament, assegurar un nou ordre. Creiem en la necessitat absoluta d'anar immediatament a construir, a edificar un nou ordre" (485).

Cercar un "nou ordre social"

"Nou ordre" fonamentat sobre una

visió nostàlgica, puix en aquest paràgraf, Estelrich, l'home més liberal de la Lliga Regionalista sembla escapar, com veurem, de la pròpia realitat històrica i, sempre tan realista i positiu i enyorar aquells moments ja depassats pel desenvolupament històric. El "nou ordre social" d'Estelrich és un ordre tràgicament impossible, un ordre que pertany al passat, l'ordre del liberalisme integral, aquell de la primera hora del capitalisme industrial que començà a morir tot just després de les revolucions del 1848, quan la burgesia, davant l'amenaça dels incipients moviments obrers i dels primers símptomes socialistes, s'endurirà, i la teòrica plataforma fonamentada en els criteris de "llibertat, fraternitat i igualtat" deixarà pas a l'enduriment positivista: serà el canvi d'*Stuart Mill* per *Comte*. Veiem el somni d'Estelrich:

"Els veritables liberals veuen, joiosos, com l'Estat va perdent alguna de les seves funcions pròpies. Cada dia és més un òrgan d'ordenació econòmica i social. Representa un sistema d'interessos, però ja no concentra activitats. Adhuc l'endegament econòmic li anirà escapant, per a concentrar-se en entitats autònombes" (486).

Si no sabessim que Estelrich era qui era (487), podríem conculoure que aquest fragment era de Proudhon. Aquest somni, realment agradable, demostra que Estelrich

rich era molt més un intel·lectual que un polític. Aquesta visió en favor de l'Estat spencerià (488) enfront l'Estat hegelià (489) tingué la força d'un pensament retardat, en una Europa articulada, per una banda sota el totalitarisme feixista a Itàlia, i per l'altra amb l'amenaça nazi a Alemanya, que sostenida pel gran capitalisme, era ja un fet imminent. Una Europa central sotmesa a dictadures ultraconservadores. Amb la Unió Soviètica convertida en un model societat absolutament estatalista, i una Europa occidental on la intervenció de l'Estat era ja una necessitat per a la subsistència del sistema capitalista. El somni d'Estelrich era tardívol.

Era tardívol des del punt de vista europeu, occidental, com deia ell. Però, a més a més, era impossible a l'Estat espanyol, on el progrés exigí prèviament unes profundes reformes que situessin el país en una perspectiva modernitzada. Reformes que Azaña intentaria implantar i que acabarien aixecant contra ell les forces més brutalment conservadores de l'Espanya "eterna", i entre elles les de la Lliga Regionalista.

En Cambó i Ventosa i Calvell, molt més subtils i positivistes que Estelrich, no haguessen escrit d'aquella forma pseudoanarquitzant. Però el moment requeria, en cert sentit, aquest esperit il·liberal, i

Estelrich donà el do de pit, completament fora de tò. Encara que tornaria ràpidament al corral, i amb lúcidesa, ara, plantejaria una qüestió de fons de la qual no en sabrà treure, però, les conclusions correctes, degut al seu conservadorisme:

"El capgirament vindrà fatalment -deia l'autor esmentant-se a si mateix en uns escrits publicats durant la Dictadura- perquè Espanya s'ha endarrerit massa al costat dels altres països europeus, i no li és possible d'anivellar-se amb els pobles per un procés evolutiu normal. Aquest capgirament fatal pot traduir-se en anarquia o pot traduir-se en reorganització. Això dependrà dels instruments d'opinió pública que haurem reexit a crear" (490).

Capitalisme o anarquia

"Anarquia" o "reorganització": he ací el dilema apuntat per Estelrich com a possibles sortides de la desfeta de la Monarquia i l'entrada en la fase republicana. Però, nosaltres des d'ara, amb la perspectiva que ens dóna el temps, podem afirmar que el reformisme azañista, tan moderat, tan burgès -i això no ens cansarem mai de repetir-ho- no era altra cosa que la "reorganització" en la que pensava Estelrich. La "reorganització" per posar a la nació dita

Espanya al nivell dels pobles europeus, tema que fou l'obsessió, i això és cert, dels homes de la Lliga Regionalista. Mes, quan Azaña va proposar aquelles "reorganitzacions", tal com la redistribució de la propietat de la terra, descastar l'Exèrcit, liberalitzar l'ensenyament i la vida cívica i moral del país de la dictadura clericalista, i netejar l'aparell estatal de la corrupció endèmica que l'infestava aleshores; quan Azaña i els seus companys de govern afrontaven aquelles "reorganitzacions", la Lliga Regionalista formaria al båndol contrari, coalitzant-se amb totes les forces més retrògrades de l'espanyolisme.

No va ésser pas, doncs, honesta la posició regionalista.

L'ideal socio-polític dels regionalistes manifestat per Estelrich no era possible a l'Estat espanyol. El model anglès era factible a Gran Bretanya, clar, però no a l'Estat espanyol:

"Nosaltres, liberalment i democràticament, volem i desitjem una possible estructuració de les forces polítiques de Catalunya, en forma que cap element del nostre poble no resti sense representar i hi hagi, per tant, organitzacions que reunixin les forces conservadores, d'altres de liberals i d'altres de obreres. Aquest és, mutatis mutandis el tipus de distribució de les forces i organitzacions polítiques dels països civilitzats i ordenats com Anglaterra.

terra" (491).

Desig completat per Estelrich en la mateixa línia:

"I nosaltres ... admetem perfectament que puguin i deguin governar les masses obreres organitzades, formant ... (492)

- i així és la clau del plantejament-

"... això sí, com formen a Anglaterra, un partit integrat dintre la legalitat. I que es tracta d'una legalitat burgesa? Es tractaria, llavors, d'una legalitat de "tots". Obrers, conservadors i liberals podríen establir un torn en el Govern intern del nostre poble" (493).

Estelrich parlava d'Anglaterra i d'Espanya amb excessiva superficialitat. El sistema polític-social britànic està fonamentat en una revolució burgesa real, en una gran capacitat integradora, és a dir, el model d'aquell país és dirigit per una burgesia intel·ligent, que saber perdre un dit per no perdre tota la mà. Intel·ligència que li ha permès integrar la classe obrera dins el seu sistema, instrumentalitzant els interessos d'una "aristocràcia obrera" formada ja cap a finals del segle XIX.

L'opinió de Vicens Vives (494) que el reformisme burgès no fou possible ací per la radicalitat del

moviment obrer -arcaic segons altres autors, com Hobbesbaum (495)-, dominat per l'anarquisme, és com a mínim precipitada, i indiscutiblement partidista i sectària socialment parlant, puix l'enduriment d'aquest moviment obrer materialitzat a la CNT, anarquista, fou el resultat corresponent a la brutal evolució d'un capitalisme refractari a les més mínim reformes. L'opressió i l'egoisme de les classes dirigents espanyoles, incloses les catalanes, foren anteriors a l'organització del moviment obrer; per tant, aquest, fou el resultat d'aquella dupesa, que fou fonda envers una dialèctica brutalment endurida. La burgesia i les classes privilegiades espanyoles, aristocratitzants, contribuïren a crear aquell moviment obrer tan aspre. Falta, puix, i això Estelrich no ho captava, a les classes dirigents del país, intel·ligència per a integrar i reformar:

"Nosaltres volem, desitjem, que els obrers s'incorporen plenament a la lluita política; que deixin la violència. La lluita violenta de classes que vol conduir a l'eliminació de les unes en favor de la dictadura d'una sola, no l'admetrem mai. Això fóra la dissolució, la mort de la nostra societat i la desaparició dels valors morals i espirituals que en formen la substància, les quals per a nosaltres encara conserven molta virtualitat ..." (496).

La incapacitat d'anàlisi globalitzador d'Estelrich és ací notòria, i porta l'aigua al seu molí, com es diu popularment. ¿Què ha estat disposada a donar la burgesia al moviment obrer a canvi d'aquella integració? L'esclafament, la intervenció policial i militar fàcil. Es a dir: la mort i la misèria. Les classes privilegiades espanyoles, incloses les catalanes, mai estaren disposades a concedir res.

La mateixa superficialitat caracteritzaria a Estelrich a l'hora d'abordar l'autonomisme català:

"L'adaptació costarà, perquè el català està acostumat ha ésser protegit o perseguït, però no ha ésser governat... La tradició catalana davant el Govern de Madrid ha estat una línia constant de descontentament i de mefiança, interpretada, trencada, per apel·lacions, de vegades groesques, a la protecció" (497).

"Tradició catalana" que representava la Lliga Regionalista, i gairebé ningú més a Catalunya. Solemment que Estelrich ho deixa caure ambigüament, camuflant-ho sota l'ambigüetat del concepte "tradició catalana". Doncs fou la Lliga Regionalista qui recorreu sempre a Madrid demanant protecció quan la situació social es radicalitzava a Catalunya.

Però, seguint en el marc de les contradiccions d'Estelrich, aquells que assümiren la nefasta "tradi-

ció" de recorrer al Poder central de Madrid demandant auxili per a defensar llurs negocis i privilegis, resulta que són els que tenien el "mèrit d'haver aconseguit un Estatut" (?):

"Devem gratitud profunda, única, intransferible, als que durant aquests trenta anys operaren la transfusió de l'ideal d'una minoria a la unanimitat de les masses ... L'Estatut és el producte d'aquesta destil·lació històrica; per força han hagut de tenir-se en compte les formulacions del nostre desig collectiu elaborades anteriorment, com, per exemple, el projecte de l'any 1919" (498).

Puix, segons aquest enfoc de la qüestió, l'Estatut present, elaborat a Núria era una conseqüència "natural" d'aquell catalanisme anterior. Raonament que, per senzilla historicitat, és correcte, en part, car sense les negociacions del "Pacte de San Sebastián" i, sobretot, sense el cop de força de la proclamació per Macià, de la República Catalana, possiblement el procés autonòmic s'hagués retardat encara molt més de l'any 1932. L'actitud de la Lliga Regionalista davant, doncs, d'aquest nou Estatut patí una vegada més d'ambigüetats:

"L'hem de reclamar invariable-

ment tal com està redactat? Fóra una obcecació. Hem d'acceptar la discussió? Millor seria que es discussís poc, que només es comentés, que no s'establissin grans debats d'eixida perillosa, en un Parlament com l'espanyol, tan sensible als pinyols patriòters" (499).

Finalment, Estelrich apel·larà, fent electoralisme, al "seny" català, preveient les futures negociacions del 1932:

"Catalans: penieu a qui voteu, a qui desitjeu quan es tracti de formar la Constitució interna del nostre poble ... Preneu bona cura de designar les persones; penieu bé si ofereixen totes les garanties per a salvaguardar tots els valors substancials de la nostra vida catalana" (500).

Així, el projecte de Núria era acceptat per la Lliga Regionalista en un moment que hagué d'adop-
tar posicions polítiques defensives. Restà a l'espera
de millors conjuntures. Necesitava la Lliga Regiona-
lista el pas ràpid del temps. Era massa recient el
seu paper premonàrquic. Guanyar temps entre prudència
i paciència. Moments vindrien perquè el partit re-
presentatiu de les dretes catalanes pogués explaiar-se
a fons. De fet, els primers símptomes alarmants s'es-
taven ja donant.

EL CONSERVADORISME CATALÀ DAVANT ELS PRIMERS SÍMPTOMES
REFORMADORS

A Catalunya endins, i sobre tot respecte el tema de l'Estatut, la Lliga Regionalista mantingué unes posicions en cert sentit matitzades per la moderació, actitud producte de la seva posició defensiva i d'haver perdut la direcció del catalanisme.

La Lliga Regionalista, com tot partit polític, havia també d'ésser en els altres fronts de la lluita política, tan de la Catalunya endins com de la Catalunya enfora. Fronts de lluita social i política.

La República espanyola tot just s'estava fonamentant, intentant amarrar a terra fermament els seus peus per tal de crear les seves pròpies institucions i marcs polítics, capaços de canalitzar els projectes reformistes que ja, potencialment, començaren a apuntar-se a l'horitzó d'aquells finals de l'any 1931.

Un any que, com ja hem comentat, fou l'any del canvi de règim: va morir la Monarquia. Un any en el qual Catalunya agafà gran empenyà dins la via autonòmica. Un any de projectes que ja s'apunten conflictius. L'any, finalment, de la Constitució republicana, que seria aprovada pel Parlament espanyol al desembre.

I tot això vol dir que 1931 fou un any de crisi. S'apunten en ell un conjunt complexe de problemes que ompliran la vida de la República, molt especialment fins els fets del 9 d'octubre del 1934. El problema

de l'ensenyament lligat al de la prepotència de l'Església Catòlica en un camp tan fonamental de la vida del país. El problema de l'agricultura, qmb fortes repercussions a Catalunya. El problema, en definitiva, de crear uns nous suports de convivència social, moltes vegades exposats radicalment pel moviment obrer, i radicalment portats al carrer per les masses obreres.

I la Lliga Regionalista hagué d'afrontar aquelles problemàtiques, definint-se. I la seva definició fou sempre clara: contra qualsevol tipus de reforma estructural. Des de els primers moments, els seus portaveus, i molt especialment el seu corresponent a Madrid, Josep Pla, començaren una inesgotable tasca de desprestigi contra la República, actuant a l'estil del vell talp que va minant dia a dia la terra, contribuint a una tasca d'ensorrament gradual de la República.

LA SITUACIÓ ECONÒMICA ...

Que la situació del capitalisme com a sistema de producció-explotació travessava al mén, al llarg dels anys 1930, una crisi profunda es ja un fet prou estudiat. Crisi que tingué el seu començament al voltant de l'any 1929 i es prolongà fortament fins l'inici de la II Guerra Mundial el 1939. Però, aquestes crises econòmiques de fet el capitalisme és, per llur

naturalesa, un sistema de crisi perpètua - sempre han arribat a l'Estat espanyol tradicionalment, donada la posició subsidiària de la seva economia i el seu caràcter autàrquic, i la crisi iniciada a 1929 arrencà precisament dels centres neuràlgics de l'imperialisme, de les grans potències capitalistes. A l'Estat espanyol arribaria amb retard.

Més, a l'Espanya republicana, tot just instal·lada el nou règim, començà a baixar la cotització de la pesseta, i els representants orgànics de les classes privilegiades començaren simultàniament a atribuir aquella baixa de la moneda a la gestió del ministeri de Finances republicà, presidit en aquells moments de provisionalitat, pel socialista moderat Prieto.

Coneixent la història de les classes propietàries dels diners a Espanya, no és necessari filar molt prim per a adonar-se que la retenció de capitals i llur fuga a l'extranger eren cosa ja clàssica.

La Lliga Reglobalista visqué, en aquest sentit, és a dir, en el sentit econòmic, d'un mite. El mite de la seva capacitat d'administració financiera, que contribuí a que Cambo i Ventosa i Calvell foren, en diversos moments, ministres de Finances amb l'"antic règim". El mateix Ventosa i Calvell -tornem a recordar-ho- fou el darrer ministre financier del rei, i tot just abans de la desfeta del règim, havia lligat un emprèstit amb la Banca Morgan d'Estats Units, cré-

dit que fou rejeat per la Lliga Regionalista com un triomf propi. Però vingué inesperadament la República, i vinguó un socialista al ministeri de Finances ~Prieto~, i semblà que fou ell qui cancel·là immediatament aquell crèdit.

La Lliga Regionalista, en aquest camp, tenia, puix, diferents motius per a posar la carn a l'ast del desprestigi de la tasca, plena de dificultats, de Prieto, en nom d'una burgesia foragิตadora de capitals i tremedament egofista. El primer motiu va ésser aquella suspensió del crèdit. Des d'aquest moment, la Lliga Regionalista, mitjançant el seu portaveu d'expressió "La Veu de Catalunya", de forma intermitent, però persistent, atacarà el nou ministre per tots els seus flancs. Només va faltar que Prieto diqués que la Borsa era "un nido de derrotistas".

Les primeres canyonades de "La Veu de Catalunya" sonaven amb claretat ja l' 1 de juny del 1931, en una editorial titulada La depreciació de la peseta (501), que tingué un començament realment capciós:

"Es curiós d'observar amb quina facilitat s'altera l'ordre d'urgències que l'opinió pública atribueix als problemes" (502).

Problema que no era un altre que l'econòmic:

"Nosaltres no podem creure que l'actual ministre de Finances, fervent revaloritzador ... es

mantingui impassible davant la desvallada d'aquests dies, que representa una ruïna del patrimoni comú i una espantosa pertorbació per a la indústria i el comerç de bona fe" (503).

Indústria i comerç que foragitaren capitals en no poder obtenir beneficis exorbitants i ràpide -el igual que passaria més anys després, quan el dictador Franco morí l'any 1975-, fet implicitament reconegut (i) per l'editorial esmentada:

"El ministre de Finances parla cada dia de l'exportació de capitals. En parla massa. Considerem en teoria la fugida de capitals, però hem d'adverir que és molt gran la responsabilitat del Poder pública quan segueix una política de restriccions sense un pla sistemàtic que ofreixi prou garanties" (504).

Confirmant aquesta línia ofensiva contra el ministre socialista d'Hisenda -millor seria dir "socialdemòcrata"-, Joan Estelrich publicà, pocs dies després, un article de fons al diari de la Lliga Regionalista, defensant la memòria del seu amic i financier Ventosa i Calvell, voluntàriament exiliat a París. L'editorial d'Estelrich es titula Per a crear confiança (505), i entre altres coses diu:

"Per fóllia sectària foren atacats els únics homes que havien plenament previst, sense il·lusionismes, els perills que s'acostaven

ven; per irritació partidista fou desqualificada la política monetària del nostre Ventosa ... per inequifiable ofuscació, fou bescantat el nostre il·lustre amic, amb motiu del crèdit Morgan" (506).

I, preguntant-se per la causa de la desconfiança del capital, deia Estelrich:

"Poseuehi totes les que volgueu, atribuibles a les maniovres reaccionàries (però les veritables causes) ... són la propaganda feta anteriorment, per motius únicament partidistes, contra la idea i els projectes de revalorització; la denúncia, per motius també partidistes, del crèdit Morgan; els disturbis plebeus i les amenaçes de desorientació i d'impatència del mateix ministre" (507).

I apuntant la desestabilització concloïa:

"... el Govern té l'obligació suprema, si vol l'assistència de tots, de governar per a tots. Qualsevol altra cosa seria discòrdia, més o meyns encoberta" (508).

A principis (509) de juliol va suspendre pagaments el Banc de Catalunya, i per a evitar les especulacions econòmiques pròpies d'una situació com aquella, Prieto ordenà el tancament del mercat "lliure" de valors de Barcelona, el que provocà un autèntic al-

darull entre la burgesia catalana, manifestat en una duríssima esditorial publicada a "La Veu de Catalunya" del 10 de juliol del 1931, sota el títol Les darreres informacions del Sr. Prieto i els interessos de l'economia catalana (510), identificant les mesures antiespeculadores del ministre d'Hisenda amb mesures contra l' "economia catalana" i deduint unes conclusions d'una exageració extraordinària, fins al punt que es podria assenyalar que pràcticament mai la Lliga Regionalista, en els darrers vuit anys, havia utilitzat aquella energia agressiva:

"Quan arribi l'hora d'exigir responsabilitats per a tots els governants que han actuat fora del control parlamentari, el senyor Prieto haurà de respondre ... a l'accusació d'haver contribuït, com ningú, a la destrucció de la confiança, que és la base de la normalitat econòmica dels pobles" (511).

I confonen, com és típic del conservadorisme, "economia capitalista" amb "economia catalana", l'editorialista -que probablement fou Xevier Ribó, o el mateix Ventosa i Calvell, des de París- entrà en un terreny en què el cinisme és aclaparador, manipulant un fet del qual la mateixa Lliga Regionalista fou còmplice durant gran part de la seva existència:

"Més enllà de totes les diferèn-

cies de raça i d'orientació política, els pobles hispànics poden agrupar-se, en definitiva, en dues categories: els pobles vius, que treballen, i els nuclis parasitaris, que xuclen una part massa grossa del treball dels altres" (512).

Sí Catalunya endins la Lliga Regionalista es mostrava mansívola, Catalunya enfora «recolzada en les actituds semblants adoptades per altres conservadors del país» passà obertament a l'ofensiva, només tres mesos després d'instal·lat el nou règim. Evidentment que a l'Estat espanyol «com deia aquella editorial» pot parlar-se d'un "imperialisme" interior «especialment notori després, a la Dictadura franquista», i que el centralisme canalitzava sectàriament les recaudacions obtingudes del cos social. Tant cert que la burgesia xuclava al proletariat la riquesa creada per aquest amb el seu treball, mitjançant el robatori de la llusvàlua. Però, naturalment, la lògica de la Lliga Regionalista tingué un límit i no arribà fins aquestes profunditats. Les lamentacions regionalistes ho eren meyns per Catalunya que per la butxaca de la burgesia catalana.

Més quan En Pla entra en escena, tots els actores es fan moralment -o immoralment, millor- més petites. Els seus insults eren molt més mestrívols. Ell, com si escrivís anticipadament aquells Homenots, dedi-

cà al ministre d'Hisenda un article duríssim sota el títol de Indalecio Prieto (513), reproduït a "La Veu de Catalunya" del 15 de juliol del 1931, en el que trobem un Pla que ja ha superat els temors iniciais de la primera hora republicana. Digè d'en Prieto el vell talp reaccionari:

"A gairabé tots els ministres del Govern provisional els passa el mateix; tinguts per homes d'un cert valor personal, han demostrat tenir, a l'hora difícil de fer-se càrrec d'una responsabilitat política, si no unes condicions francament negatives, almeys unes condicions inferiors a la Mitjana... (i Prieto, d'ells) es un dels ministres de Finances més nefastos que ha tingut el país en el que portem de segle" (514).

I prosseguint, Pla despulla l'actuació de Prieto a la direcció de les finances nacionals:

"Efectivament. El primer que fa és destruir tota l'obra admirable de la prestabilització feta per Ventosa i rescindeix l'empréstit Morgan..." (515).

I era aquest, precisament, el punt que volíem arribar. Pocs anys després, dins ja de la Dictadura franquista, el 1940, el mateix Pla, respecte el obsessiu

empréstit Morgan es contradíà, i resultarà que fou la Banca Morgan mateixa la que va cancel·lar-lo:

"El Jefe del Estado, en un telegrama dado a la publicidad, denuncia pomposamente la ruptura de las negociaciones para un empréstito con el consorcio Morgan, pero muchas personas sospechan -con fundamento- que fue Morgan quien rompió las negociaciones. Y si públicamente no lo hizo, lo hubiera hecho fatalmente después de la quema de iglesias y conventos del 11 de mayo" (516).

Aquesta és la lamentable realitat d'un home com Pia. ¿Perquè no va parlar així en el seu moment, és a dir, vuit anys abans? Probablement, la Banca Morgan, aconsellada pels poders fàctics de les finançes del país -i qui sap si pel propi Ventosa i Calvelli-, anul·là l'empréstit que podia suposar una "ajuda" a una nació enmig d'un procés de reformes socialistes... però burgeses. Fet que probablement, creiem, no va ésser donat a la publicitat pel Govern Provisional senzillament perquè aquest Govern era un Govern molt moderat, i potser tingué por de provocar, per una banda, protestes i indignacions contra el capitalisme internacional, i per altra, de que la noticia incites encara més la fuga de capitals.

Proseguint la seva devastadora activitat de descrèdit de la República, es preguntava Pla, el 26 de juliol del 1931, en un altre crònica titulada Davent del caos (517):

"On anem? Ningú no pot dir-ho d'una manera coherent. Ens trobem davant d'un procés dominat per imponderables, davant d'un procés que és imprevisible i que ens pot conduir a fer un salt profundíssim en el buit més espantós" (518).

A tres mesos de la proclamació de la República aquesta opinió sembla absolutament exagerada. Cap història del període feta des les optiques més diverses -incloent la molt dretana de Payne (519)- dramatitza aquella situació com, sobre el terreny, ho feia En Pla:

"No sabem absolutament res ... La situació bancària es greu. L'industrial empitjora constantment ... Cada dia es tancan fàbriques i tallers. La gent no compra res. El procés de circulació de capitals ha sofert un colapse perillós ..." (520).

Aquesta panoràmica catastrofista de l'estiu del 1931 vol dir una cosa: que, en tot cas, les burgesies espanyoles boicoteaven ja la tasca del Govern Provisional presidit pel moderat Alcalá-Zamora.

Exportació de capitals, com deia En Prieto, boicot a la inversió, congelació bancària de crèdits... i tot el conjunt de mesures les quals disposen les classes dominants per a encarrerar un règim que no és del seu gust. La situació provocada pel boicot buxigès seria un dels factors de la gran crisi que s'aguditzaria, fins al punt que el ministre socialista, al mes d'octubre del 1931, va fer unes declaracions assenyalant la realitat de la situació econòmica, agreujada per la falta de col.laboració -dígues- del capital. Precisament, comentant el discurs de Prieto, Pla aprofitaria per tornar a incidir en el tema del catastrofisme, en tant que intel.lectual orgànic al servei de la desestabilització republicana:

"Hi estem abocats, hi anem, el país hi va, amb els ulls tenats" (521).

Però el mateix Pla, sense voler-ho, explicava ell mateix, implícitament, la causa -ja esmentada per nosaltres- d'aquella "ceguesa", car tot just proclamada la República començà aquell boicot capitalista:

"Quinze dies després d'haver-se fet càrrec el Govern actual de l'administració del país, entrà l'economia espanyola com un tot, i la catalana en particular, en una fase de confusió i de maras-

ne que a mesura que ha anat passant el temps no s'ha fet sinó accentuar" (522).

Combinant aquesta realitat amb interpretacions desviades dels fets:

"Les classes conservadores es disposaren a servir amb la més gran lleialtat ... a la República" (523).

"Lleialtat", pel que es veu, no compartida per Cambó i Ventosa i Calvell, que marxaren a l'exili davant de París, enmig d'una fuga aristocràtica.

Però el front conflictiu no fou solament contra Prieto i la seva activitat hisendística entorpidida pel capital. L'horitzó -com hem dit- apuntà nombrosos problemes de diversa mena, en un període per ell mateix ja difícil, com qualsevol període constituent. El I Govern Provisional de la República, integrat per homes moderats en general (524), estava agafat entre dos focs: per una banda el boicot del capital, per l'altra, la pressió dels treballadors, i això en un país forçosament necessitat d'unes profundes reformes estructurals, com la de la terra -especialment a Andalusia-. Raymond Carr (525) jutja així la tasca del Govern Provisional:

"... mostró en principio buena disposición en favor de las reformas sociales y de los deman-

das de los socialistas ... Resultado de esto fueron algunas mejoras de importancia. Los jornales subieron, sobre todo en el campo, donde habían estado a niveles bajísimos en tiempos de la Monarquía ..." (526).

Aquest mateix autor dedica atenció especial a l'anarcosindicalisme, el qual, com tants historiadors, fa responsable de la crisi quasi permanent de la República "oblidant-se de la burgesia", sense tenir en compte que el moviment obrer àcrata portava una dinàmica pròpia revolucionària, com la portaren dècades abans, a la Rússia zarista, els bolxevics, els quals, el 1917, ultrapassaren el límit de les mesures reformadores del moderantisme burgès de Kerenski. I ho van fer perquè portaven una dinàmica social pròpia que encaixava amb una realitat social. L'anarcosindicalisme, tambéix, portà la seva dinàmica revolucionaria; una dinàmica ni artifiosa ni voluntarista, sinó una dinàmica que tenia el recolzament d'unes expectatives de canvi per part de les classes treballadores. Més endavant tindrem ocasions de tornar sobre aquesta qüestió, quan la investigació estigui més avançada i dispossem d'una més àmpli panorama del desenvolupament de la República.

III EL MOVIMENT OBRER

Diversos, com hi dit, foren els conflictes que esclataren al país en el curs del 1931, ja Barcelona concretament es produïren alguns dels més forts. Conflictes que tingueren com a protagonistes al sector del sindicalisme àcra. La vaga del port, la de la Telefònica i la vaga general que esclatà el primer de setembre del 1931. Tots aquests conflictes foren noves ocasions perquè els dretistes catalans palsearen obertament illes claus ideològiques.

La vaga de la Telefònica (527) tingué especial ressò per la seva duresa i durada. De fet, la vaga -com diu Brademas- havia estat acordada abans de les eleccions del 12 d'abril, però fou ajornada per a després dels comícis. Realitzats aquests, els obrers del monopoli telefònic exigiren millors salarials que la direcció empresarial rebuitjà, esclatant finalment la vaga. Conflicte, aquest, que Pla, anys després, el 1940, relatà d'aquesta manera:

"(los obreros) ... presentaron unas bases que la Compañía no aceptó y el Gobierno Provisional se puso al lado de la Compañía. Los más notorios agitadores fueron despedidos y otros trasladados. La huelga, ^{que} estuvo peligrosamente dirigida, fue llevada a cabo con gran violencia ... El Gobierno, después de haber intentado toda clase de negociaciones, reaccionó con energía y valiéndose de obreros esquirolas

propuestos por la Unión General de Trabajadores (socialistas) pudo asegurar, más o menos, el servicio"(528).

Al juliol, quan feia gairebé tres mesos que havia esclatat la vaga -la qual prosseguia-, "La Veu de Catalunya" opinava el següent(529):

"La Vaga de la Telefònica és la primera vaga de serveis públics amb que s'ha trobat el Govern de la República. De com sigui resolta, en definitiva, dependrà l'esdevenir, el desenvolupament d'altres possibles conflictes semblants: en ferrocarrils, en correus, etcétera ... Aquestes vagues de serveis col·lectius tenen sempre un aspecte d'ordre públic, que els Gòverns no poden negligir sense abdicar de llurs funcions essencials"(530).

Dies després, com a bon partit dretista, la Lliga Regionalista reclamà duresa a les autoritats en els següents termes:

"Aquest mal, però, no trobarà remei ni en notes oficioses amarades d'un optimisme sistemàtic, ni en vagues sentimentalismes sense cap contingut de realitat. És, simplement, un problema elemental de govern. Cal complir si fer complir la llei sense excepcions i sense febleses. Cal tenir un sentit humà de la realitat i no confondre les justes

reivindicacions dels obrers amb les tòrboles maniobres dels professionals de la violència" (531).

Simultàniament, el conflicte del port fou l'altre element d'exitació dels dretistes catalans (532). Aquest, per altra banda, fou també motiu d'aldarulls entre anarcosindicalistes i socialistes, i En Macià arbitrà finalment en favor dels anarquistes, imposat que obrers de l'altre sindicat, és a dir, de la UGT, fossin contractats per la direcció del port per a substituir «fent, puix, d'esquirols» els vagistes, afiliats a la CNT. Només com a referència, exposem una opinió de la Lliga Regionalista respecte aquest conflicte, exposada a través de "La Veu de Catalunya", Sota la amenaça de la anarquia (29 de juliol del 1931) (533):

"Mentrestant, cada dia llegim a la premsa anuncis massa significatius dels consignataris i representants de les cases nàvieres advertint que les mercaderies destinades a Barcelona han hagut d'ésser descarregades a València ... Així, sota l'amenaça de l'anarquia, va mortir lentament el port de Barcelona. I el que passa al port s'esdevé gairebé a totes les indústries" (534).

Una idea que hem anat adquirint de les lectures

del portaveu quotidià de la Lliga Regionalista és que aquest partit, que, naturalment, s'excitava «com a organització política de classe representant dels interessos de l'alta burgesia» quan esclatava un conflicte, utilitzà sempre qualsevol dificultat com a ferramenta d'agressió contra el Govern, ja fos el de la Generalitat o el establert a Madrid. Dins d'aquesta línia, crec que un dels documents més expressius és el que el 20 d'agost del 1931 publicà "La Veu de Catalunya" sota el títol La situació econòmica i el moviment social (535). Diu, en primer lloc, el següent:

"Ens trobem referint-se al moviment obrer davant d'homes que a Catalunya no perseguixen una política de millor organització industrial, encara que sigui amb participació obrera, ni de revisió de jornals, encara que sigui rebaixant els beneficis dels patrons quan resultin exagerats, sinó una política de destrucció de tota l'estructura industrial i de les bases de càlcul de la seva rentabilitat" (536).

En aquest punt podria pensarse que l'editorialista no sembla pas adonar-se'n que el moviment obrer del que parla, és a dir, la CNT, era un moviment obrer revolucionari, decidit, si podia, a enderrocar el capitalisme per organitzar una nova societat. Per

tant, des de llur òptica, la destrucció del sistema de relacions capitalistes era un objectiu perseguit per l'anarcosindicalisme. Però seguim desbrossant:

"Ens trobem davant d'hommes que sabotegen els serveis públics, que perseguen el treball a preu fet, quan a Rússia la dictadura proletària l'està generalitzant (537), que fomenten la disminució de rendiment del treball, quan els socialistes anglesos acaben de fer un gran esforç amb els patrons per a augmentar el nombre de telers de cada operari (538); d'hommes, en canvi, que ni mostren el més petit interès ni aporten la més petita col·laboració envers una ordenada reforma política, administrativa i econòmic-social que millori la posició del obrer" (539).

Evidentment, aquell moviment obrer no estava, per una banda, en un país socialista -com a Rússia-, i per l'altra, tampoc estava a un país com Gran Bretanya. A tal burgesia corresponia tal moviment obrer. Es necessari admetre que en el camp dels moviments socials hi han línies de conservació, de reforma i de revolució. Puix, aleshores, aquell moviment obrer era revolucionari.

El panorama, puix, segons l'òrgan de la Lli-

ga Regionalista era apocalíptic a l'agost del 1931, cart:

"... si no es produeix aviat un canvi radical, tots nosaltres i totes les nostres famílies començarem a desfer anys i llunyans del nostre progrés econòmic, que els nostres serveis públics, les nostres institucions de crèdit, el tipus mig de les empreses industrials i comercials, el ritme de les noves construccions de tota mena, les comoditats dels serveis de transports i comunicacions ... ben aviat després, el vivell de la nostra alimentació, de la nostra habitació, dels vestits, de la instrucció dels nostres fills, de les nostres diversions, esports, etc., s'aniran comprimit fins el nivell d'abans del 1914, després al d'abans del de 1900, després al d'abans del de 1887..." (540).

Són les protestes d'una burgesia que veu perillar el seu gran vivell de vida.

Acabant la prospecció futurista ab coloracions quasi wagnerianes -per apocalíptiques-, muntades sobre el grotesc i fàcil recurs al comunisme; recurs tan típic de les forces dretistes:

"I, ¿qui sap fins on arribarem, en aquesta marxa enrera? No s'o-

blidi que, des de 1917 fins à la nova política econòmica de Lénin, Rússia ha passat per un nivell de vidai de civilització que tant podria correspondre als temps anteriors a Pere el Gran com als de la invasió dels tàrtars" (541)

Comparació d'una gratuitat, com deiem, grotesca. Finalizat l'apocalipsis, vingué el típic intent consensualista de confondre les conciències polítiques, i sense el més mínim pudor la Lliga Regionalista es presenta com a "centrista", és a dir, "ni obrerista ni burgesa", doncs "¡No som un partit de classe!"

"Mai no hem estat un partit de classe... Ara no és l'hora de la lluita de classes. Es l'hora d'una transformació o superació de totes elles amb marcada tendència a una significació del treballa" (542).

Per a ràpidament elogiar l'empenta i la iniciativa del sector privat del capital i dels sectors obrers proclius a la integració dins el sistema:

"El Foment del Treball Nacional ha tingut una iniciativa lloable i que serà molt profitosa, sobretot si bona part dels nostres patrons abandonen la indiferència egoista i cooperan al nou esforç d'estudi i investigació. Algunes grans organitzacions

obreres es decanten també cap a una política constructiva. Però, el Govern què fa? Els partits polítics, què fan?" (543).

Arribem finalment, al lloc just que més interessava al portaveu de les dretes catalanes: el desèredit del Govern i dels partits polítics representats en ell:

"El Govern? Cercar billets de 1.000 possetes a la panxa dels gossets que passen la frontera... Els partits polítics? L'actuació de gent nova -podem dir-ho ben alt- està decepcionant la majoria dels que els votaren" (544).

Aquesta és una mostra típica del treball desestabilitzador de la Lliga Regionalista, que aprofita qualsevol pretext -en aquest el dels conflictes socials, la lluita de classes-, per a posar el Govern contra la paret. I després del Govern a la República.

Mes si arrel de la vaga de la Telefònica i de la del port aquell havia estat el tot utilitzat per les dretes catalanes, imaginem-nos la reacció davant de l'explosió social de la vaga general que esclatà a Barcelona a principis del setembre del 1931.

De fet, la CNT, que prengué gran empenta en obrir-se la fase republicana, car com assenyala Elorza (545) entre el juliol del 1930 i el maig del 1931,

augmentà en 105.000 membres el nombre d'afiliats, i el 1931 a Catalunya només, els afiliats totals eren 400.000; tenia, però, greus tensions internes entre dues branques discrepantes respecte a l'estratègia a seguir. Una ens dirà Perirats (546):

"... que tendía a aclimatarse a la legalidad republicana y otra que quería quemar las etapas de la revolución social. En la primera militaban algunas figuras de la vieja guardia: J. Periñá, A. Pestaña, etc. La segunda estaba impulsada por F. Ascaso, García Oliver y B. Durruti, representantes del romanticismo revolucionario" (547).

Potser que si l'oposició de les classes privilegiades -aristocràcia i burgesia- a les moderades reformes republicanistes del període 1931-1933 no hagués estat tan brutal, la branca faista, és a dir, la vinculada al "romanticisme revolucionari", hauria anat perdent gradualment força. Però ja a mitjans del 1931, i l'actitud de la Lliga Regionalista era paradigmàtica en aquest sentit, estava molt clar que aquelles classes no volien sentir ni parlar de negociar llurs "providencials" i "naturals" privilegis, abocant el país a una escissió cada vegada més radical. De fet, la història de la Segona República Espanyola circula en aquest sentit.

El 3 de setembre del 1931 esclata la vaga general a Barcelona. Una vaga que ha de situar-se com la culminació de tot un moviment vaguïstic intermitent produït al llarg del mes d'agost anterior, i també com a conseqüència de la ressaca deixada per la derrota soferta a la Telefònica. Esclata, per altra banda, tot just al moment de produir-se la ruptura entre trentistes i fafistes. El motiu concret fou l'actitud endurida del nou governador civil de Barcelona, Oriol Anguera de Sojo, i els tractes donats als presos de la Model. Dirigida la vaga pel sector fafista, el 3 de setembre la ciutat queda paralitzada (548). El conflicte incidi fortament als barris obrers i la vaga esdevé en rebel·lió. Finalment, el dia 6, la violència difereix i el conflicte cessa, amb un balanç de tres morts i més de tres-cents detinguts. La Lliga Regionalista valorà la vaga general en aquests termes:

"Contrariament a la frase històrica, això no ha estat una revolució. Ha estat un motí" (549).

Simultàniament, Anguera de Sojo declarava:

"Deploro profundament que, degut a les impossicions d'unes minories violentes i incontrolades es puguin produir fets com els ocorreguts en els dos dies de la vaga general" (550).

Mentre tant, el dia 6 de setembre, "La Veu de Catalunya" publicà una editorial titulada La situació (551), on es diu el següent de la vaga:

"Es tracta, simplement, d'una lluita entre un estament de ciutadans, que s'ha col·locat voluntàriament fora de la llei ... No es una qüestió de dretes ni d'esquerres. En una elemental qüestió de respecte a la llei" (552).

Cal assenyalar que l'òrga de l'Esquerra Republicana, "L'Humanitat", aquells mateixos dies atacava en una editorial l'actuació del govern civil contra els vaguistes, acusant-lo, implicitament, de "provocador". Això serví de pretext a "La Veu de Catalunya" per a llançar un atac contra els esquerrans petit-burgesses:

"Es per això més lamentable que en aquestes circumstàncies, en la pugna entre els elements que s'han col·locat fora de la llei i el Poder públic, ... l'òrgan de l'Esquerra Republicana, partit damunt el qual recauen avui a Catalunya les responsabilitats del Govern, s'entretinguï, per a defensar una política equívoca, a restar prestigi a l'autoritat" (553).

L'argument típic del conservadorisme, que sempre és una "minoria instigadora" la promotora dels conflictes socials, i que la gran massa, passiva, es deixa portar per por, no podia faltar a l'antologia de La Lliga Regionalista. Així, "La Veu de Catalunya"

del 8 de setembre del 1931, assenyalava en una editorial La tasca a fer (554):

"No és cap secret per a ningú que el Sindicat Únic s'ha impossat a tots els obrers pels seus procediments expeditius i per les seves amenaces. El pànic, i no res més, és el que ha fet que tota la massa obrera obseeixi la més absurda de les indicacions surgida de l'exaltada imaginació d'uns dirigents amagats sota l'anònimitat" (555).

De totes maneres, això només són mostres primaries, part primera d'un procés que es radicalitzaria fortíssimament a mesura que el reformisme republicà accentués la seva activitat. La resistència dretista a conservar-ho absolutament tot paralitzaria l'acció reformadora i, al mateix temps, exacerbaria l'activitat revolucionària del moviment obrer.

LES PRIMERES INQUIETUTS AGRÀRIES

La qüestió agrària i la de l'ensenyament vinculada aquesta a la problemàtica de la hegemonia de l'Església Catòlica, serien altres punts àlgids que començaren a dibuixar-se tot just després de la proclamació de la República.

En efecte, al mes d'abril comença el Govern

Provisional a preocupar-se per un dels més endèmics problemes del país, causa de misèries infinites, especialment al centre, sud i sud-oest de la Península. En Josep Pla, deformant, com sempre, interessadament el problema, deia el següent als anys 1940:

"El problema consistía en encontrar el camino de la reforma agraria: se podía seguir el que el genio político de S.E. Benito Mussolini (556) había implantado en Italia, consistente en llevar a cabo la reforma sin permitir que se convirtiera públicamente en bandería política y siempre de acuerdo con el capital y respetando el derecho de propiedad" (557).

Aquesta via feixista era, puix, segons Pla, l'adequada per a fer una "reforma agrària". L'altra via, ens diu, era:

"Por otra parte se podía también llevar a cabo considerándola como un factor político y económico del torbellino revolucionario y con un criterio, por tanto, anticapitalista y extraeconómico, basándola, simplemente, en las utopías socializantes" (558).

És aquesta una de les definicions més agudes de Pla. D'aquelles que permeten situar-lo perfectament en el camp de l'extremisme dreta. Però és necessari dir que, sofí, l'autor empordanès menteix. Puix la

reforma agrària republicana no era pas socialista, sinó que tractava de reformar la propietat existent. Mes també és necessari no precipitar esdeveniments, doncs ja tindrem ocasió de tornar a parlar més profundament sobre el tema agrari a l'Estat espanyol i a Catalunya. Així, en aquest moment dels mitjans del 1931, no han de passar de l'exposició dels primers símptomes d'aquella gran problemàtica.

El 28 d'abril del 1931 el Consell de Ministres promulgà un Decret sobre la terra. Un decret que podríem resumir així:

L'article primer disposava la inspecció de finques artigades no treballades, en funció de l'època i el conreu corresponent.

L'article secon donava facultats a la Comissió Inspector a exigir, del propietaris de les finques al·ludides, la realització immediata dels conreus necessaris perquè la terra comenci a ésser treballada, previ informe tècnic oficial adequat.

L'article tercer dóna al propietari un termini per a elaborar, ell mateix, un altre informe, i en cas de divergència entre els dos informes, es disposava que resoldria el jutge municipal, de forma inapel·latable.

L'article quart comminava el propietari en qüestió a tenir un termini de dos dies per establir els conreus pertinents, depassats els quals la policia rural quedava facultada per a començar el treball de la terra contractant personal adequat, el salari del qual hagué d'ésser pagat en un termini de tres dies.

L'article cincè considerava que si el propietari no abonava aquestes despeses, seria embargat pel procediment d'apressament.

Finalment, els articles darrers definien la naturalesa social d'aquesta llei, en el sentit que es proposava donar treball als camperols aturats, sense feina.

La "socialització" no era pas la principal característica d'aquell decret. Ni tan sols una característica secundària. Es a dir, no tingué res a vuera amb el socialism. En canvi, provocà el crit unànim de les veus més representatives de l'Espanya de sempre, i entre aquelles yeso la de la Lliga Regionalista, a través de lòrga "La Veu de Catalunya", que el 9 de maig publicà una editorial titulada La socialització de la terra (559), en la que es diu el següent:

"La sola anunciació del contingut d'aquests articles -es refereix al Decret- ja en demosta la trascendència. Es una veritable socialització de la terra. La primera cosa que sorprèn en el decret és com una qüestió de tan gran importància, una

qüestió que pot ofreir i ofreix molts aspectes, ha estat plantejada i resolta amb aquesta urència"(560).

I després de demanar que el decret fos ajanat i discutit a les futures Corts Constituents, passà l'editorial a anticipar-se de les conseqüències d'aquell a Catalunya:

"Nosaltres no sabem si les disposicions d'aquest decret produiran efectes beneficiosos en algun lloc d'Espanya. Quant a Catalunya estem segurs que seran rebudes per la nostra pagesia amb hustificada inquietud"(561).

Caldria preguntar-se a quina pagesia es refereix l'articulista. La inquietud només podia donar-se entre la "pagesia" propietària, no pas entre els aparcers i rabassaires. Aquesta incapacitat de distingir és ideològicament interessada per part de la Lliga Regionalista.

Já a partir d'aquell moment comença "La Veu de Catalunya" una campanya contra el decret, intentant situar Catalunya al marge d'ell, car considerava que així no havia "problema agràri". Per altra banda, mitjançant entrevistes amb personatges de "rang", procurà desacreditar la nova llei. Així, el 16 de maig

del 1931 publicà una entrevista amb un personatge que, per la seva representativitat ens demostra el tipus de "pagesia" en el qual es recolzava la Lliga Regionalista. L'entrevistat era Jaume de Riba, "il·lustre advocat, ex-vicepresident de la Diputació barcelonina, i actualment vicepresident de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre", una mena de gremi del camperolat propietari català. Digué taxativament l'entrevistat:

"Es evident que a Catalunya el decret no té raó d'ésser ... les terres mal conreades ho son així ... per l'abandó del pagès ... sigui mitger, parcer o arrendatari" (562).

Per altra banda, recolzant una petició de la Juventud de la Lliga Regionalista al Govern de la Generalitat, demanant la supressió del Decret a Catalunya, publicava "La Veu de Catalunya" del 16 de maig del 1931, una altra editorial titulada El conreu de les finques rústiques (563), en la qual el portaveu de la Lliga Regionalista demanava la possibilitat que a Catalunya la Generalitat fos qui decidís sobre la qüestió:

"El mateix Govern central, en adonar-se de l'abast i trascendència d'aquest decret ... Ha

publicat una circular que ve a ésser com una rectificació de la seva obra. Quant a Catalunya, la circular confirma totalment la raó que ens assistia per a oposar-nos a l'aplicació del decret a la nostra terra" (564).

Però la circular governamental no derogava el decret per a Catalunya, així que la Lliga Regionalista demanava al President de la Generalitat que él derogués.

Ja hem assenyalat abans, que tot això són no més que les primeres presses de posició com aquesta, en la que Pla, desde Madrid, amb el seu sarcasme típic, pren sobre el problema el dia 13 d'agost del 1931 (565):

"... Des de que s'instaurà el nou règim els decrets agràris ... estant destruït els elements més sòlids de la nostra societat ... és un altra fet enorme per a demostrar la decadència política a què hem arribat" (566).

Dir, de la miserable situació del camp andalús, per exemple, un element dels més "sòlids" de la nostra economia no deixava d'ésser un insult per a la sensibilitat social, quan ell mateix sabia perfectament l'estat d'indigència crònica d'Andalucia. I més

endavant continuava insultant:

"Com sempre que en aquest país ha predominat l'energuisme, la reforma es planteja com una lluita entre grases i magres... La conseqüència de tota aquesta sèrie d'errors la veu avui tothom: els propietaris, dominats d'un pànic naturalíssim, han abandonat la seva funció social i s'han deslligat de tots els interessos generals; els obrers del camp demanen la terra, no per conrear-la, sinó per vendre-se-la" (567).

Culminant el derrotisme amb les següents paraules apocalíptiques:

"S'han proposat redimir els pagesos espanyols hi aquest hivern hi haurà fam" (568).

Però, seguint la pauta cronològica d'aquest treball, deixem ací l'anàlisi de la qüestió agrària, com a preludi de les topades entre reformistes i conservadors, situant entre equests la Lliga Regionalista de Catalunya.

Estem, encara, dins el període del govern Provisional, i dins d'aquest període un altre problema que suscità una oposició vehement de les dretes fou

La qüestió religiosa, vinculada, en la perspectiva reformista, a treure a l'Església Catòlica el seu enorme poder sobre l'ensenyament i la moral pública. Fou valent el Govern Provisional de la República en plantejar aquest tema i en intentar introduir reformes. Reformes elementals per a situar la nació a un nivell racionalista burgès. Però, una vegada més, les forces de sempre orchestraren una furiosa campanya política. Potser fou aquest el tema de les Congregacions Religioses, el més clau -al costat de la discussió i aprovació de la pròpria Constitució- del període de provisionalitat, és a dir, fins a les darreries de l'any 1931. Tan important que va promoure una crisi de Govern, tal com veurem seguidament.

LES PRIMERES INQUIETUDS RELIGIOSSES

La temàtica religiosa prengué un gir delicat amb la crema d'esglésies i de convents produïda els dies 11 i 12 de maig a diversos punts de l'Estat espanyol, i especialment a Madrid, però no a Catalunya. Sempre ha estat una qüestió problemàtica aquesta de l'incendi d'institucions catòliques en aquest país. Ja a Barcelona, dins l'anomenada "Setmana Tràgica" es produïren, quedant sempre el dubte de qui foren

en realitat llurs veritables autors. ¿Exaltats? ¿Provocadors? Probablement una barreja d'ambdós. El fet és que aquestes activitats rebrotaren fortament aquells dies de maig, i foren especialment greus a Madrid. Entorn la qualitat dels incendiàris, En Pla, a la seva història de la República, diu el següent:

"En la madrugada del domingo al lunes ... grupos de desalmados, en los que abundaban mujeres y gozando de la más perfecta impunidad incendiaron varios edificios religiosos en Madrid" (569).

Aquesta identitat dels assaltants no deixa d'ésser sospitosa. No pot parlar En Pla de masses obreres assaltant les esglésies, perquè al menor símptoma d'això l'escriptor empordanès hauria utilitzat els fets en una altra direcció, molt més profitosa per a la seva causa. El cas és que ens parla de "chiquillos y mujeres" com elements predominants. Per altra banda hi ha ací una qüestió interessant a comentar, i que no hem trobat abordada a cap altra investigació de les nombroses consultades en relació amb aquells fets tan greus, perquè en Pla diu el següent respecte les actituds de les forces de l'ordre:

"Testigo presencial de estos hechos, he de decir que la sorpresa mayor que me produjeron

fue debida a que la fuerza pública, que hubiera podido perfectamente evitarlos, no solamente no hizo el menor movimiento en este sentido, sino que los presenció «casi diríamos los presidió» con una indiferencia imperturbable» (570).

I en aquells moments, cal recordar-ho, el President del Govern Provisional era un catòlic profund, tan profund com el ministre de la Governació, és a dir, respectivament Alcalá-Zamora i Miquel Maura, i tan profund com el sots-secretari del Departament, Ossorio Florit, i com el director general de Seguretat, Carlos Blanco. I, en canvi, la policia no intervingué, com reconeix en Pla. Aquest mateix situa l'origen de les pertorbacions en la persona de Manuel Azaña, utilitzant aquestes vaguetats:

«... si el lector recuerda lo que hemos escrito en el epígrafe anterior y tiene presente en la memoria lo que podría llamarse la doctrina oficial republicana sobre la Iglesia, los incendios se aclaran considerablemente. Es fama que el señor Azaña dijo en uno de los consejos de ministros coetáneos con estos desmanes, que 'valía más la vida de un republicano que todas las iglesias y conventos de Madrid'» (571).

Però, també Pla dubta d'affirmar taxativament que aquestes paraules fossin certes:

"Si estas palabras fueron pronunciadas su sentido es absolutamente coherente con el sentir oficial de la oligarquía triunfante. Ha de pensarse, sin embargo, que ese juicio no fue emitido porque de haberlo sido ... los señores Alcalá-Zamora y Glaiza hubiesen dimitido ipso facto" (572).

Les peces no acaben d'encaixar. I jo hem plantejo la següent hipòtesi: la República no va ésser pas portada per un moviment iniciat pels militars i les forces d'ordre públic. Aquestes es limitaren, com la reacció dretista, a presenciar, en principi, sorpresos, els fets que determinaren la caiguda de la Monarquia i la proclamació de la República, en una actitud que com en nombroses ocasions ha assenyalat Jutglar, i quo ha estat típica entre les classes privilegiades en determinades etapes de la història d'aquest país. És a dir, una actitud d'espera, de deixar fluir els fets, pudrir les situacions, per a finalment recuperar la direcció dels esdeveniments.

La història més propera a nosaltres presenta trets similars, típics (573). Podia ésser perfectament de la inacció de les forces d'ordre fou part d'aquelles actituds provocadores que tingueren per a finalitat el descrèdit del nou règim, seguint unes directrius emanades de centres de poder fàctic actuant en la perspectiva de la desestabilització.

La idea d'una provocació, opino, que és força verosímil, ja que uns mesos després, a Casas Viejas, l'actitud provocadora de les forces d'Ordre va ésser claríssima, obligant a Azafia, primer ministre, a assumir les responsabilitats de la provocació dels directors de l'operació contra els camperoles, puix Azafia no podia enfrontar-se obertament amb àquelles forces. És a dir, origen poc clar dels activistes incendiaris i inacció de la policia. Resultat: crama de convents i gran ofensiva de les forces polítiques i socials més reaccionàries del país.

Església i Ensenyament

El conflicte entre la República i l'Església Catòlica fou latent des del primer moment del canvi de règim. Intentant racionalitzar la vida col·lectiva del país, el Govern Provisional apuntà ja des del primer moment, al mes d'abril del 1931, la voluntat d'establir la llibertat de cults i de creences, opció combatuda durament pels principals dirigents clericalistes espanyols, amb el cardenal Segura al front, que hauria d'ésser expulsat del país per les seves actituds provocatives. El conflicte Església-Estat es va desenvolupar conjuntament, o simultàniament, a la discussió de la Constitució (574).

Educació, cultura, moral, elements fonamentals

de qualsevol societat són al centre la topada entre aquelles institucions. L'Església i els seus portaveus, entre els quals es situava la Lliga Regionalista, per una banda, intentant mantenir monopolis i privilegis sobre unes qüestions essencials. Per l'altra, la República, intentant liberalitzar l'educació, la cultura i la moral de la hegemonia o dictadura clericalista, i intentant plasmar aquesta liberalització a la Carta Constitucional del país, que es va començar a discutir al Parlament constituent al final d'agost del 1931. A les vigílies d'iniciar-se la discussió, ja "La Veu de Catalunya", per mitjà d'un article de J. Puig i Cadafalch, s'alineava, una vegada més, amb les forces més obscurantistes del país. Aquest article de l'antic President de la Mancomunitat de Catalunya, publicat el 25 d'agost de 1931 (575), sota el títol La supressió de les Ordres Religioses, marçà la pauta de la posició dels dretistes catalans. Inicià Puig l'operació d'atac subtilment, basant-se en arguments mercantilistes:

"Jo voldria preguntar als diputats que han redactat el projecte de la Constitució si han fet el pressupost del que costaria la supresió en sec dels serveis públics que presten a Espanya les Ordres Religioses" (576).

Per, després de fer una llarga explicació sobre les manques d'infraestructura per a desenvolupar

un nou tipus d'ensenyament, entrar en el terreny més ideològic:

"Les Ordres Religioses, des dels començaments del segle VI, vénen treballant per fer els serveis de cultura a Europa. Són encara avui el primer servei que n'arriba a molts llocs del món. Durant segles els homes civils ni tan sols hi pensaven. Carlemany, el formador d'un primer Renaixement, era gairebé analfabet. La major part dels reis antics i moderns són homes d'una construcció mitjana. Durant anys els clergues (els homes d'estudis) eren exclusivament clergues en el sentit actual" (577).

Costa creuera que un home de la cultura de Puig i Cadafalch pugués utilitzar arguments tan pobres per a justificar la tasca cultural clerical al llarg de la història. Però més ridícul és el final gairebé grotesc, encara que encaixa perfectament en l'abús de l'analogisme històric, propi de tots els intel·lectuals de la Lliga Regionalista:

"La República es complica absurdament la vida ... Plana damunt la República espanyola la fatalitat històrica ... I davant la fatalitat grega implacable, juguem a reproduir la República

"demodée" de l'any 1848 de França" (578).

Reacció lògica si tenim en compte algunes de les realitats que estaven en joc. Entre altres coses, la Constitució apunjava, a l'article 26, el següent:

"Todas las confesiones religiosas serán consideradas como Asociaciones sometidas a una ley especial. El Estado, las regiones, las provincias y los municipios, no mantendrán, favorecerán, ni auxiliarán económicamente a las Iglesias, Asociaciones e Instituciones religiosas.

Una ley especial regulará la total extinción, en un plazo máximo de dos años, del presupuesto del clero".

Esperit que representava, evidentment, una ruptura, encara que no revolucionària, puix no tractava de prohibir les activitats eclesiàstiques, sinó que les Esglésies es mantinguessin en base a elles mateixes, és a dir, en base a llurs fidels. Si el poble espanyol era tan fidel al catolicisme com sostien els dretistes clericals, la institució no hauria pas de tenir cap mena de problema ni patir.

Més endavant, l'articulat constitucional era taxatiu, afirmando:

"Quedan disueltas aquellas Ordenes Religiosas que estatutariamente impongan, además de los tres votos canónigos, otro especial de obediencia a autoridad distinta de la legítima del Estado. Sus bienes serán nacionalizados y afectados a fines benéficos y docentes . . .".

Finalment, una disposició clau fou:

"Prohibición de ejercer la industria, el comercio o la enseñanza".

És a dir, com hem assenyalat, quedava la institució dependent de la quantitat i qualitat dels seus feligresos. L'Església Catòlica no podia acceptar mai aquest joc, tenint un historial tan brutal de participació en els processos d'embrutiment i d'opressió de les classes subsidiàries. L'Església quedava a la intempèrie, confrontada amb la seva pròpia història.

L'article 27 garantia la llibertat religiosa:

"La libertad de conciencia y el derecho de profesar y practicar libremente cualquier religión quedan garantizados en el territorio español, salvo el respeto debido a las exigencias de la moral pública . . . Todas las confesiones podrán ejercer sus cultos privadamente".

I finalment, l'article 48 constituïa una canonada contra els privilegis immemoriais de l'Església.

"El servicio de la cultura es atribución esencial del Estado, y lo prestará mediante instituciones educativas enlazadas por el sistema de la escuela unificada ... La enseñanza será laica ... se reconoce a las Iglesias el derecho, sujeto a inspección de Estado, de enseñar sus respectivas doctrinas en sus propios establecimientos ..." (579).

La duresa d'aquest articulat anticlerical ha de situar-se en un context de convergència ideològica que sobre aquest tema es produí entre els socialistes, els republicans d'esquerra i els radicals de Lerroux. Al mes de setembre, tot just abans de començar-se a discutir l'articulat corresponent a la qüestió religiosa, l'Església va fer un intent d'aproximació oportunista cap als dirigents polítics de la República, utilitzant la persona del Nunci Apostòlic Tedeschini, car per altra banda la perspectiva constitucional creà al País Basc i a Navarra un estat popular d'agitació. Emparant-se en la doctrina accidentalista, que permet i justifica l'acomodació dins diverses formes de Govern, l'Església intentava negociar. El clima de negociació va induir a Pla a mostrarse optimista, en un article a "La Veu de Catalunya" del 2 de setembre del 1931, titulat La qüestió político-religiosa (580), en el que, entre d'altres coses, deia:

"Probablement la llei fona-

mental del nostre país serà objecte, pel que fa referència a la part que interessa a l'Església Catòlica, d'un treball de llima considerable. No es tornaran, és clar, al punt de partida. La separació entre l'Església i l'Estat serà un fet. En les coses reals i substantives, però, la situació podria quedar d'una manera que fos dominada pel fet, sobre tot en venir una situació liberal-conservadora, del manteniment pràctic de l'estatus-quo ante... Les Corts Constituents són, és clar, soviranies i dirant l'última paraula..."(581).

La sovirania del Parlament es demostraría setmanes després, dins el mes d'octubre. A les viginies de l'aprovació del radical articulat, sobre el qual no van influir les negociacions entre Tedeschini y Alcalá-Zamora, puix aquest va ésser desbotat pels autèntics reformadors, probablement encapçalats per Azaña i ben sencundat, aquest, en el Parlament, per socialistes i radical-lerrouxistes. En aquelles viginies, Valls i Taberner es lamentava profundament de la perspectiva laica que ja semblava imparable, com a essència fonamental del text constitucional. I ho feia en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 12 d'octubre del 1931, sota el títol La divisió profunda (582):

"Tots ells -referint-se als par-

"lamentaris", divinitzant l'Estat i exalçant per damunt de tot la seva sobirania i el seu poder com a cosa absoluta i immutable, adoren un déu distint del nostre Déu; proponen un simulacre de cultura, de moral, de justícia i de dret diferents i, en el fons, contradictoris amb la cultura, la moral, el dret i la justícia nostres" (583).

El tradicionalisme més típic es troba sota la paraula "nostres", en tant que visió del mènys d'una perspectiva interessada. Un tradicionalisme en el qual es barregen el providencialisme i una concepció particularista de classe respecte del dret natural. Al cap dels homes de la Lliga Regionalista broten, es confonen i unifiquen elements retrògrads, tipics del tradicionalisme de De Bonald, De Maistre i Donoso Cortés, amb elements positivistes que identificaven el capitalisme com a estadi darrer de la possible organització social humana. L'amargor, sincera, de Valls i Taberner, home profundament catòlic per convicció, és reflexa, més endavant, en l'article en el que la seva moderació llingüística és ultrapassada, arribant quasi a l'insult dels seus opositors:

"enlairen i canonitzen a la manera laica figures abominables, com Neskens i Ferrer, que representen l'antítesi del mèrit i la nega-

ció de la virtud; els dogmes de la nostra Fe... Es aquesta l'obra nefasta d'uns quants vocifera-dors" (534).

Entenent, com bon tradicionalista, que el pluralisme d'idees és nefast, puix tot, socialment i espiritualment, ha d'ésser sotmés a una unitat d'arrels tradicionals, l'autor apunta l'abisme existent entre els burgesos reformadors del Parlament de la República i, en aquest cas, el que la Lliga Regionalista representa, en tant que barreja confusa de tradicionalisme i de positivisme:

"Ells, s'han proposat, i aquest és el gran dany de la revolució, operar una doble separació verament tràgica: intentent establir una radical solució de continuitat amb el passat, renegant del que té de més autènticament gloriós i excepcionals, i s'esforçen obstinadament en una obra funesta de destrucció dels valors actuals..." (535).

I heus ací una mostra del sentit jerarquitzant d'aquesta actitud tradicionalista:

"Realitzant una tasca de disgregació, de disolució i d'esmicolament respecte tot el que representa encara ordre, estructura orgànica i jerarquia... Entre ells i nosaltres han establert, doncs, un abisme enorme" (536).

Abisme que servia, segons l'autor, per a profundir la fe en les seves idees tradicionals, puix:

"Totes les barroeries doctrinals i les intemperànies sectàries que han llançat en llurs discursos d'aquests dies a les Corts els Albornoz i Torres, tota la bava infecta i ol vils dictaris que el Samblancat, Barriobero i Tàpia han volgut escupir contra l'Església i les Congregacions religioses, no poden fer altra cosa que enlaixar-les encara més en la nostra consideració i afecte, i fer-nos pensar amb major admiració i reconeixença en l'obra considerable i excelsa de cultura, de beneficència i de pietat que han vingut realitzant a través de tants segles ..." (587).

El 13 d'octubre del 1931, en sessió nocturna, el Parlament constituent aprovava l'esmentat article 26 per 171 vots contra 59. Socialistes, republicans burgesos, i radicals-terrouxistes, formaren la majoria. Agràris, encapcelats per Royo Vilanova i Lamamié de Clairac, i la minoria basca-navarra, dirigida per Leizaola, s'oposaren. Azaña va fer vibrar la Cambra amb dels seus discursos més contundents, assenyalan, entre altres coses:

"La premisa del problema religioso, hoy político, la formula yo de esta manera: España ha dejado de ser católica ... La agitación más o menos clandestina de la Compañía de Jesús ... podrá ser cierta, podrá ser grave, podrá ser en ocasiones visible, pero esta acción continua de las Órdenes Religiosas sobre las conciencias juveniles

es cabalmente el secreto de la situación política porque España transcorre i que está en nuestra obligación de republicanos, y, no de republicanos, de españoles, de impedir a todo trance" (588).

El diputat radical-socialista Alvaro de Albornoz, tan vituperat per Valls i Taberner, afirmà:

"¿Vais a separar la Iglesia del Estado dejándole entregada la enseñanza? ... Los hombres de este país deben ser formados por una conciencia nacional" (589).

El dia 14 d'octubre del 1931 "La Veu de Catalunya" a l'edició del matí, titulà a teta plana: Les Ordres Religioses són excloses de l'ensenyament i dissoltes les que mantinguin el "quart vot". I entre els subtítuls ressaltaven: Agitació a la Cambra, Franceses enèrgiques, Actitud de les minories agrària i basco-navarrissa, Al·lusions a la guerra civil, Formidable Avalor, Companys considera d'imperiosa necessitat l'expulsió dels jesuïtes, Crits i confusió, Cops de puny (590). I com a editorial de fons publicà un article titulat Un crim contra la cultura (591). En aquest article l'òrgan dretista català, totalment alineat amb les forces ultraconservadores espanyolistes, publicava senser l'article 26, dient en un to de gran duresa:

"No és una llei de separació

l'Església i l'Estat, ni de llibertat de cultes. Es una llei d'intolerància, sectària, una llei d'exclusió i persecució religiosa. Les Corts Constituents han oblidat que les Ordres Religioses són part integrant de l'Església Catòlica" (592).

I abordant superficialment la història i la realitat, segons el seu interessa classistes, el portaveu de la Lliga Regionalista afirmava:

"Cap de les Constitucions europees de l'endemà de la guerra, inspirades en un sentit democràtic, no conté una clausula semblant a la del dictamen aprovat per les Corts Constituents. Cap d'elles no parla d'exclusions ni de persecucions. Cap d'elles no limita la llibertat de l'ensenyament amb altres normes que les lleis generals de l'Estat" (593).

I ja que l'editorial es referí a països de "sentit democràtic", probablement els d'Europa occidental, excepte la Itàlia feixista, és necessari recordar que, en efecte, en aquells països no hi ha "persecucions". Mes, tampoc parlava de "persecucions" la Constitució de la República, com pot veure's si és analitzada objectivament, puix el que fa és situar el paper de l'Església dins uns límits. I per altra banda, si les Constitucions "democratiques" europees no parlaven de "exclusions" preferides a l'ensenyament es perquè en llurs països, l'Església ja havia estat despullada dels seus privilegis molts anys

enrera. I , en canvi, a l'Estat espanyol conservà el monopolí de l'ensenyament, instrument implícit i explícit al servei d'una forma peculiar d'interpretar la cultura i la moral, i mecanisme bàsic per a reforçar la perpetuació d'un sistema que només convenia a les classes privilegiades. Si la Lliga Regionalista hagués estat un partit netament burgès, s'esperarià, per exemple, i com a mínim racionalista i positivista, hauria recolzat la reforma, coincidint amb el vell i decimonònic ideòleg burgès organicista Spencer que "l'exèrc de tradició pot matar alla societat". Però la Lliga Regionalista representava una burgesia aristocratitzant, tradicionalista, com es posava de manifest una i altra vegada en els moments claus.

L'editorial esmentada prosseguí el seu atac a la despossessió de privilegis a l'Església, arribant a comparar la mesura republicana, no com un símil del revolucionarisme francès del més pur estil jacobí, similitud utilitzada pels intel·lectuals regionalistes de la Lliga, de forma quasi permanent, i molt especialment en Pla, sinó que ara es cercava una comparació absolutament interessada, amb l'objectiu d'intentar ferir al màxim el prestigi de la República:

"Les Corts Constituents de la Segona República espanyola, en accordar la dissolució dels Jesuïtes, retrocedeixen a la més pura tradició borbònica del segle XVIII,

la dels Borbons d'Espanya, la dels Borbons de França, la dels Borbons de Nàpols" (594).

Ocasió tindrem per tornar sobre aquest tema, el de Repùblica-Església-Ensenyament. Per altra banda és necessari reconeixer que part dels dirigents polítics que portaren la Repùblica tenien com un dels elements bàsics de la seva qualitat intel·lectual, la emprenta anticlerical. Com diu Alba Tercedor (595):

"En la postura de la izquierda late un viejo anticlericalismo que acompaña a la filosofía liberal del siglo XIX i del XX. Postura acentuada en radicales i radical-socialistas, y razonadamente analizada en la izquierda republicana i parte del grupo socialista" (596).

I això, com deiem, es cert, però també es necessari plantejar-se el fet de si les mesures preses pels dirigents republicans contra l'Església eren socialment imprescindibles perquè el país pugués desprendre's del seu endèmic endarreriment. La clau de la qüestió no radica en opinar si la mesura perjudicava l'Església o no. La verdadera clau del problema es considerar si era o no beneficiosa per al poble, per a la majoria dels habitants del país.

L'Església dominà tot l'aparell de l'ensenyament de l'Estat des de temps immemorial, i el poble es trobava, ja molt avançat el segle XX, en un lamentable estadi d'endarreriment. Un endarreriment secular, producte de la pressió poderosa de la institució eclesiàstica sobre els cervells. L'honestitat dels republicans passava per desfer aquella tara immemorial i alliberar el país, tot el contrari del que opinava la Lliga Regionalista:

"També es inadmissible la clausula que prohibeix a les Ordres Religioses l'exercici de l'ensenyament. És, a més a més, un veritable crim contra la cultura, un acte de barbàrie" (597).

Apreciació justificada amb una argumentació feble, puix el fet que la suspensió de les activitats docents de l'Església produiria dificultats era evident. Mes això no justificaria en absolut la perpetuació del domini clerical sobre tan fonamental sector de la vida d'uns pobles. L'argumentació dels dretistes de la Lliga Regionalista fou la següent:

"Avui com avui, l'Estat espanyol no té ni escoles ni mestres per a poder prescindir de l'ensenyament que ofreixen les Ordres Religioses, ni mitjans econòmics per a substituir-los immediatament" (598).

Una argumentació tan feble per no dir tan ridícula, com la del dirigent conservador basc Leizaola,

que com recollí "La Veu de Catalunya", per a reforçar les pròpies postures de la Lliga Regionalista, diria al Parlament (599):

"... creu en Leizaola que si arriben a implantar-se les mesures que figuren al projecte que es discuteix es perdrà Amèrica per segona vegada, ja que en tots aquells països en què dominen les tendències anticlericals, Nordamèrica ha influït molt per establir-hi el seu domini espiritual" (600).

Plantejament sostingut, puix, per un sentit imperialista, retrògrad o decimonònic.

Per Azaña, en canvi, la supressió d'aqueells privilegis eclesiàstics fou una elemental meua de "salud pública". Opinió que hauria de concitar contra ell la massiva opinió dretista del país i provocaria la primera gran crisi de Govern de la jove República, als sis mesos justos de la seva proclamació. El mateix President del Govern Provisional, Alcalá-Zamora, i el ministre de l'Interior, Maury, no pogueren resistir la ruptura contraclerical i dimitiren el 14 d'octubre del 1931. La Lliga Regionalista, mitjançant "La Veu de Catalunya", manifestà la seva opinió de la crisi en una editorial titulada Víctima de si mateix (601):

"Els companys d'un dia ara s'han

trobat front a front. Per primera vegada en la història política moderna els mateixos que cordialment s'unien per elaborar una Constitució han donat l'espectacle deplorable d'amenaçar-se entre ells i contra la Constitució mateixa, cas que arribés a concrecions tan possibles com aquest article 24 -es refereix al diari a l'article de l'ensenyament ja esmentat-. Per llau-
ra i sobretot per Alcalá-Zamora no podem dubtar que deixi de fer honor a la seva paraula ha començat un nou període constitucional. Almeyna un període de revisió i correcció" (602).

De fet, les dimissions dels dos polítics catòlics de tota la vida significaven que el republi-
canisme començava apurificar les seves instàncies polítiques. Evidentment que la República fou portada per republicans i nuclis de monàrquics que canviaren la seva actitud per despit a causa de la collisió entre la Monarquia i la Dictadura -rebuig del qual la Lliga Regionalista no va participar-. Mes en e-
volucionar la República per uns camins de reformes profundes no podien resistir aquells monàrquics la nova realitat dels canvis. Malgrat això, la confu-
sió hauria de continuar, doncs, Alcalá-Zamora seria escollit primer President de la República.

Després de dècades de recolzar democràcies "cen-
sitàries" i corrompudes, o d'acceptar implicitament

totalitarienes, el portaveu de la Lliga Regionalista apel·lava ara el poble:

"La Constitució ha d'ésser un codi de garanties, un instrument apte per a les menessàries reformes. Però respecte a aquestes, el poble no ha dit encara res, i tot el que ~~fa~~^{es} és una transgressió del seu mandat que cal condemnar amb tota l'energia" (603).

El nou Govern Provisional queda establert sota la Presidència provisional d'Azaña, d'acord amb aquesta nòmina:

Presidència i Guerra: Azaña
 Estat: Lerroux
 Justícia: De los Ríos
 Governació: Casares Quiroga
 Marina: Giral
 Hisenda: Prieto
 Instrucció Pública: Domingo Foment: Albornoz
 Treball: Largo Caballero
 Economia: D'Olwer
 Comunicacions: Martínez Barrios

Momentàniament, sortiren els elements més conservadors, resistint la topada el catòlic Nicolau d'Olwer, home liberal i, al mateix temps, força religiós, al qual els portaveus de la Lliga Regionalista criticaren la seva permanència al Govern.

Més, les veritables crítiques del conservadorisme regionalista amaren a parar contra la personalitat de Manuel Azaña, constituint ja com el gran impulsor del procés reformador burgès. Però, abans d'entrar en les crítiques brutals dirigides contra ell, cal acabar d'arrodonir el procés de discussió de la qüestió religiosa en el Parlament.

No podia faltar l'opinió de Plo sobre el tema, sempre envoltant-lo amb pinzellades catastrofistes. La seva opinió està en "El Veu de Catalunya" del 16 d'octubre del 1931, en un article titulat Començà el debat religiós (604):

"A Madrid, tanit passada, les cantonades apareixien plenes d'innumerables petits cartells d'un anticlericalisme furios. La gent no parla de res més... La característica es una es- pantosa confusió, tothom té la impressió que la gran batalla de la Constitució es donarà al voltant dels articles referents a l'anomenat "problema religiós" (605).

I més endavant, sempre en la mateixa direcció, comentava que, mentre es discutia al Parlament,

"al carrer, grups de persones passaven per las vies cèntriques i cridaven: ¡Abajo el clero! A l'Ateneu, una Junta facciosa està reunida permanentment. L'ambient és d'una confusió absoluta,

"i ningú no pot assegurar de quina manera a la seisió de la nit los cosa-se s'ombaran" (606).

I ell mateix dibuixa ja el principi de la gran ofensiva contra Azaña.

AZAÑA

Aquest apartat és obligat. I ho és perquè, com ja hi dit més amunt, ací, en la crisi provocada per la qüestió religiosa, havia de començar el protagonisme d'uns dels polítics més intel·ligents i amb més voluntat reformadora que ha tingut Espanya al llarg del segle. I, tanmateix, és en aquella conjuntura, quan totes les dretes no republicanes -i la Lliga Regionalista també-, des de tots els racons del país, comencaren una crítica ferotge contra el reformisme d'Azaña, que identificaven amb "revolució". Mes Azaña no era pas marxista, i en conseqüència no podia ésser assimilat a cap dels "dimonis" comunistes. És a dir, no era Lenin. Ni tampoc era, Azaña, anarquista, i naturalment no era fàctible trobar-li un avantpassat com Bakunin. Azaña fou un pensador, un polític i un reformador burgès, partidari de la propietat privada, de la economia de mercat i de la democràcia parlamentària.

Azaña fou un burgès reformador catapultat cap el poder en una nació que, malgrat estar situada a Europa occidental, tingué unes classes dominants ideo-

lògicament totalitàries en un sentit providencialista.

No trobant altres precedents individuals per econtrapassar-lo, Pla inventarà les assimilacions amb Robespierre i Saint-Just.

Respecte a Azáñia s'han dit verdaders disabats, dintre i fora d'Espanya. Des de dintre era natural; doncs després de la breu etapa de la República vingué la immensa estepa franquista, i en ella, hauria d'ésser la figura d'Azaña una de les més vituperades. Fins al punt que èdific la fase transformista cap a la Monarquia juancarlista, encara els homenatges tributats a la seva memòria han estat com vergonyants. Tan pot pesar la inèrcia històrica.

Del país enfora ha estat l'historiador Payne un dels màxims detractors de l'antic dirigent republicà. Historiador mediocre, que ha tingut la sort d'ésser tutelat econòmicament per les institucions del seu país -Estats Units-, per a ocupar-se d'una història que no podrà entendre mai, doncs -com bon conservador- està incapacitat per captar la veritable naturalesa de les dretes espanyoles. I sense això no es pot entendre la història d'aquest país. Home, puix, amb sort, Payne ha escrit unes històries (607) que algun dia hauran d'ésser catalogades com cal.

Es ell qui, alimentant-se ideològicament en la bibliografia més dretana, posà en circulació un perfil

d'Azaña impròpi. Diu Payne (608):

"Azaña creé tambié un estílo republicano -frio, burlón, sarcàstico, sectario y, a menudo, brillantemente elocuente... Alfonso XIII, un hombre tolerante que creía en el compromiso, dimitió en 1931 ante la posibilidad de una guerra civil. Cinco años más tarde, Azaña rechazó seguir el mismo camino" (609).

Condicionar la no-producció de la guerra civil espanyola a la retirada d'Azaña es d'una pobresa de coneixaments absoluta. I opinar d'Alfonso XIII -que portà la Dictadura de Primo de Rivera- que era un "hombre tolerante" es no haver-se llegit ni tan sois les memòries de Mola.

De fet, el pare d'aquesta tradició que personifica en Azaña els mals del país és Pla. Ja el 17 d'octubre, tempranament, li dedicà a "La Veu de Catalunya" un article amb el clarificador títol de Azaña (610). Digué en ell:

"Azaña és la gran personalitat que ha sortit en aquest règim. Es el jocobi integral, home fred, de tipus oriental, que parla com un metge xinès deu manejar el bisturí... La seva bandera política es l'Estatolatria, la necessitat de posar la salvació de l'Estat per so-

bre de totes les altres coses ... La significació que hem dona a Madrid el Govern Azaña és d'esquerisme absolut" (611).

Opinió, encara, moderada; d'expectativa recosa. Completada per l'opinió entorn el primer discurs del nou President del Govern Provisional (612)

"Han quedat, doncs, front a front les dues posicions -referint-se Pla a les discussions del文本 constitucional-: la dreta i l'esquerra. I ha estat en aquest moment que Azaña, enmig d'una expectació imposant, ha demanat la paraula ... Ha tractat de superar l'antinònia dreta-esquerra a través d'un joc clàssic: a través d'un discurs terriblement radical, incendiari, heterodox de dalt a baix ..." (613).

Sense saber què vol dir això d'un "discurs heterodox", encara que de totes maneres vingui a la memòria la nefasta dicotomia elaborada per Menéndez y Pelayo per a distingir, a Espanya, entre la gent mitjevalista i jerarquitzant -els ortodoxes- i gent amb voluntad de modernitat -els heterodoxes-.

La qüestió religiosa, hem assenyalat, seria el començament de la tasca desestabilitzadora dels conservadors contra la República. De fet, i això és molt clar llegint els exemplars de "La Veu de Catalunya" de setembre del 1931, el dretisme espanyol -i ca-

taia tingüé les seves esperances posades en Alcalá-Zamora per aturar el projecte reformador constitucional, puix Lerroux, en la qüestió clarical, no podia ésser utilitzat, doncs el seu anticlericalisme era donat per descomptat. Tan és així que els primers de setembre, el nunci vaticanista, Tedeschini, mantingué les seves entrevistes entorpidores de la reforma només que amb Alcalá-Zamora. Com ja hem apuntat més amunt aquesta fou una gran esperança, però que no cristalitzà. A "La Veu de Catalunya" del 18 d'octubre del 1931, Pla contrapossava: D'Alcalá-Zamora a Azaña, caracteritzant el canvi el cap del Govern Provisional (613^{his}):

"Hi ha una opinió, molt generalitzada que els compromisos concrets al voltant de la qüestió religiosa no passaven de la separació de l'Església i de l'Estat, de la instauració de l'ensenyament laic i la negociació d'un nou Concordat. Si això és així, el Parlament és anat molt més enllà" (614).

Tasca en la que l'Esquerra Republicana hauria d'exercir també un paper important, recolzant els criteris d'Azaña, tal com reconeix una editorial de "La Veu de Catalunya" del 16 d'octubre del 1931, titulada L'oblit del Sr. Azaña (615), en la que, per altra banda, fustigava als esquerrans catalans per la

seva escassa activitat política en favor de l'Estatut:

"Realment una de les adhesions més fervoroses al senyor Azaña que es produïren en la sessió de dimarts, després de la intervenció d'aquell en el debat religiós -intervenció lamentablement definitiva- fou la del senyor Companys, en nom de la minoria que representa (616) ... El senyor Azaña està content de l'Esquerra ... L'Esquerra, que encara que no hagi encabit cap ministre en el nou Govern, té compromisos evidents, alts compromisos polítics amb el senyor Azaña ... al marge de l'Estatut" (617).

Evidentment, els homes de l'Esquerra Republicana estaven al costat de les reformes. I, conseqüentment, sostingueren les forces del progrés que aprovararen els articles constitucionals destinats a limitar el paper de l'Església Catòlica a la vida dels pobles de l'Estat espanyol.

CONSTITUCIÓ I PROPIETAT

L'articulat constitucional referit a l'Església Catòlica i a l'ensenyament -com hem vist- provoca no només la protesta airada dels conservadorismes de l'Estat espanyol, sinó, àdhuc, una crisi dins el Govern Provisional de la República.

Fins aquest punt no arribà la polèmica al voltant d'un altre article difícil, el nº 42, contractat en el tema de la propietat. Però sí va provocar el suficient soroll com per a què la seva analisi mereixi certa atenció. Atenció que per a nosaltres té com a punt de referència l'actitud del conservadorisme català. Després d'uns dificultosos dies de discussió, l'article 42 de la Constitució quedà redactat en la forma següent:

"Toda la riqueza del país, sea quienes fueren sus dueños, estará subordinada al interés de la economía nacional y afecta al sostenimiento de las cargas públicas con arreglo a la Constitución y a las leyes.

"La propiedad de toda clase de bienes podrá ser objeto de expropiación forzosa por causas de utilidad social mediante la adecuada indemnización, a menos que se disponga otra cosa por una ley aprobada por la mayoría absoluta de los miembros del Parlament.

"Lo mismo la riqueza que la propiedad podrán ser nacionalizados en los casos en que la necesidad social así lo exigiera.

"El Estado podrá intervenir por una ley en la explotación y coordinación de las industrias y empresas

"siempre que así lo exigieran la nacionalización de la propiedad y los intereses de la economía nacional.

"Ninún caso se impondrán penas de confiscación de bienes".

Aquest no és, malgrat l'opinió de les dretes, un articulat socialista. No suprimeix pas la propietat privada dels mitjans de producció, però és cert que l'article constitua una mena de viligant atent de la funció "nacional" d'aquella propietat. Des del meu punt de vista, l'articulat té molt més de keynesià que de marxista o de produhoniana, puix ni estatifica la propietat ni la distribueix equitativament entre la col.lectivitat. Ara bé, també supera la visió d'un liberalisme clàssic. Liberalisme que ja no existeix en lloc i que, com diu Marcuse (618), només funcionà a ple rendiment en una etapa molt curta del procés industrialitzador, dins el segle XIX,

El mateix liberalisme portà -a través d'un procés d'enduriment enfront els moviments obrers- a les seves entranyes el feixisme, és a dir, la instrumentalització de l'Estat pel bloc més poderós del capital en èpoques de crisi i d'amenaçes revolucionàries. Aquell mateix Estat liberal facilità l'accés al Poder de Hitler i de Mussolini, els quals, després, destruïren el marc democràtic formal, però no la

propietat privada dels mitjans de producció, i en canvi arrasaren les organitzacions dels moviments obrers. És a dir, aquell tipus d'intervenció estatal a l'economia -la intervenció feixista- era observat, per exemple, per Cambó -recordem la nostra anàlisi inicial sobre feixisme i carbonisme-, com à "mal menor", davant el perill socialista. Poc temps després, a l'any 1933, Roosevelt, a Estats Units, propiciaria la intervenció estatal dins l'economia capitalista, creant el "New Deal", i això no significà la fi de la propietat privada dels mitjans productius, ni la supressió de la apropiació privada de plusvalues, ni la dissolució del capitalisme. Foren un conjunt de mesures destinades, precisament, a salvar una economia que, com la capitalista, és en crisi perpètua.

Més, el capitalisme conservador de l'Estat espanyol responia colèric a unes mesures constitucionals fets en nom de l'interès nacional. Però, naturalment, és necessari tenir en compte que, històricament, la burgesia identifica "interès nacional" amb el seu propi interès. Identitat aquesta que es repetia una vegada més a l'Espanya del 1931, en el curs de la discussió de la Constitució. I la Lliga Regionalista va mostrar la seva càlera amb un to que no tenia res a envejar als altres dretismes del país. El 10 d'octubre del 1931, a "La Veu de Catalunya", una editorial titulada Contra el dret de propietat (619), expassava l'esmentat article constitucional,

i després passava a llançar-li canonades:

"Es a dir, després de tantes i tan apassionades discussions, l'article admet la possibilitat de l'expropiació forçosa sense indemnització. L'admissió d'aquest principi és gravíssima, car contradiu essencialment el fet i el dret de la propietat privada i estrangula en el seu mateix origen tot l'estímul de la iniciativa individual" (620).

Pel que es veu, els capdavanters de la Lliga Regionalista no distingien entre el "present" i el "condicional", obviant la naturalesa possibilista de l'articulat, en funció d'un interès infinitament predicat per la Lliga Regionalista a la seva dilatada història: l'interès nacional. Per seguir amb un to massa absolutista:

"I és damunt aquest doble fonsament de la propietat privada i la iniciativa individual que descansa tota la fàbrica de la civilització industrial, que és la nostra..." (621).

Un nou plantejament interessat, perquè sense entrar en disquisicions, els homes de la Lliga Regionalista disposaven de l'instrumental mental suficient per saber -i de fet ho sabien- que la industrialització del segle XIX va tenir un estímol capita-

lista; però, en canvi, el procés industrialitzador soviètic tingué un estímol estatalista. En conseqüència, ni la propietat privada ni la "iniciativa individual" foren les úniques vies estimuladores i organitzadores de la "civilització industrial".

Però, de fet, no podia ésser d'una altra manera, ja que estem parlant d'un partit tremendament diktadista. En canvi, era evident que fins a aquell moment, històricament parlant, la "nostra civilització industrial", la catalana, i l'espanyola, per extensió, sí tingueren com a fonaments la propietat privada i la iniciativa individual. Ara bé, ¿quina era la realitat del país, la realitat d'aquesta "civilització industrial" a nivell de l'Estat espanyol? Cap reflexió profunda sobre la misèria existent en la "forma espanyola" de l'essencial "civilització industrial". ¿Perquè? Perquè la Lliga Regionalista tingué com a únic objectiu conservar la seva concepció orgànica i elitista de la societat.

Però continuem analitzant l'article en qüestió.

Diu l'editorialista:

"Literàriament és una desgràcia. Socialment és un perill. Políticament és un error. Pugna, a més a més, amb totes els corrents actuals del món i del pensament europeu" (622).

De nou, la generalització simplista i nul·lament analítica, puix els correhts més de moda al món no tan-

darien en ésser el de la intervenció estatal per a salvar un sistema, el capitalista, que per ell sol, malgrat la "iniciativa individual-privada", s'ensorrava. L'ombra de Keynes era ja a l'horitzó. Però la Lliga Regionalista veia els fets en altra direcció:

"No hi ha cap possibilitat d'iniciativa quan la Constitució d'un país, lluny de garantir als ciutadans el fruit de llur treball, els amenaça amb una expropiació sense indemnització, és a dir, amb una veritable confiscació... Ningú no voldrà exposar el seu capital, la seva intel·ligència o el seu treball a l'atzar de l'humor d'un Parlament en una hora de passió" (623).

Interpretació desmesurada i desorbitada de l'article constitucional, aquesta, i, el que és més significatiu, demostra una mesquina -per a no dir nula- confiança en la democràcia formal.

En el mateix sentit es pronunciava un altre editorial de "La Veu de Catalunya" del mateix dia, també sense signatura i titulat La tasca antidemocràtica (624), en el qual deia, per exemple:

"Les Corts Constituents manquen a llur comessa amb un abús i una coacció que predeterminen el redactat de les lleis especials... L'article 42 sobre la propietat i el 24 sobre la qüestió religiosa són dos exemples típics i in-

"dignants d'aquest mancament inqualificable" (625).

Finalitzant l'editorial amb una nova mostra de dubtosa fe democràtica formal:

"D'altra banda, que s'han adonat encara les Corts que passats no més tres mesos de llur elecció, ja no representen el país" (626).

Potsor la Lliga Regionalista volia unes eleccions cada tres mesos

UNES CONCLUSIONS PRIMERENQUES

En aquest any constituent del 1931 que hem analitzat fins ací, sempre amb referència al dretisme català, la Lliga Regionalista, en qualsevol qüestió jugà sempre en contra les mesures reformistes dels successius governs republicans. I en el curs de la discussió de la Constitució formà sempre al costat de les forces més dretistes del país. L'excepció, doncs aquest comportament, estaria en l'actitud de recolzament al procés de l'autonomisme català, malgrat haver-se marginat voluntàriament de l'elaboració de l'Estatut. Aquesta actitud de recolzament a les accions en favor de l'Estatut no tingué en aquest any I de la República espanyola especials moments d'intensitat conflictiva, car el centre de la realitat política fou la Constitució. Ni quan el 18 d'agost, el President del Govern Provisional, Alcalá-Zamora, presentà el projecte elaborat de Núria a la taula del Parlament Constituent, amb la presència representativa de Macià. Seria l'any 1932, quan tindria importància el tema estatutari català.

Però aquesta actitud conciliadora no vol dir que, a Catalunya, la Lliga Regionalista no tingués un comportament beligerant, lògicament beligerant, puix era el partit més important de l'oposició dretista. Un leitmotiv utilitzat amb ritme continuat fou identificar l'Esquerra Republicana amb el "portaveu polí-

tic" de l'anarcosindicalisme. Pla (627), a la seva història de la República, caracteritzà així el partit majoritari català:

"En las Constituyentes, la Izquierda Republicana de Cataluña formó minoría aparte, con sus organizaciones parasitarias, la Unión Socialista y los representantes de la 'Unión de Rabassaires'. La tendencia general de la política de este partido fue apoyar en todo momento los desiertos más extremos del social-azadismo y vigilar la discusión de la Constitución para evitar que alguna disposición de la misma taponase algún artículo del Estatuto. En general, las intervenciones de los diputados de la Izquierda Republicana se caracterizaron por el tono maximalista y revolucionario, llegando a veces a la más pura demagogia" (628).

Valoració, aquesta, que, retrospectivament, diu molt a favor de l'Esquerra Republicana de Catalunya, en especial en el que es refereix a la seva vigilància sobre la qüestió de l'Estatut. Però això era, diguem-sim, "Catalunya en fora". "Catalunya endins", Pla defineix així l'actitud del partit de Companys:

"La clave de la historia de esta etapa en Cataluña es la tendencia de la clase dominante a bus-

"car y obtener el beneplácito del anarcosindicalismo" (629).

Opinió, aquesta, dita a l'any 1940, però que tenia antecedents sobre el propi terreny dels fets, a 1931. És una realitat que l'Esquerra Republicana de Catalunya era un partit de naturalesa complexa, però amb una essencialitat petitburgesa esquerrana, el que l'inclinava a cercar el recolzament en el si del moviment obrer. I el moviment obrer a Catalunya era anarcosindicalista. Els esforços dels líders de l'Esquerra Republicana no tenien pas com a objectiu la realització del comunisme, ni estatal ni llibertari, sinó aconseguir moderar els impulsos revolucionaris de la CNT. Aquelles connexions, doncs, entre el partit i el sindicat foren motius d'infinitat d'atacs de la Lliga Regionalista envers l'Esquerra Republicana, com, per exemple, l'exposat a "La Veu de Catalunya" del 9 de setembre del 1931 (630), sota el títol El comunisme llibertari, és el programa de l'Esquerra?, al qual es fa ressò d'unes declaracions de Macià en un acte públic, en el qual va prometre reformes estructurals importants cara al futur. L'òrgan de la Lliga Regionalista animava una imatge que era impròpria del partit esquerrà català:

"Està succeint el que sempre havíem temut. L'Esquerra, que no va saber guanyar, tampoc no sap perdre. Inquieta perquè l'abandonen les masses sindicalistes i una gran part del seu

electors de la massa neutra, perd la contenció i el sentit de la realitat ... El descrèdit en què ha caigut pels seus desencerts es irremediable ..." (631).

Acabant amb un altre leit motiv que prendrà una repetició incessant més endavant: assimilar Esquerra Republicana amb "feixisme", configurant, tot en conjunt, un coctel polític delirant: anarquisme-esquerisme-feixisme:

"Es ja, però, inútil tot el que faci ... Es l'opinió pública. I l'opinió pública, encara que ells, com a bons feixistes, no hi creguin gaire, és la que governa els pobles" (632).

L'any 1931, puix, finalitzava amb unes perspectives de lluita. Les reformes anunciades a la Constitució haurien d'ésser aplicades en l'esdevenidor immediat. ¿Conservadorisme, reforma, revolució? Tres factors en joc. La Lliga Regionalista apostava pel primer i confonia els altres entre si, com demostrava Pla en escriure, a l'agost del 1931, un article titulat L'arrel del mal (633), al que, evidentment, no captava que l'esquerra de la que parla era, precisament, reformisme burgès:

"La República no pot ésser sinó una República burgesa, perque no es veu en lloc la força per intentar una revolució a fons" (634).

Però per instaurar una "República burgesa" era

necessari que les estructures socioals de la nació fossin burgeses. I aquest era l'objectiu del reformisme republicà. El mateix Pla no enten això:

"Malgrat això, tenim un règim de socialisme larvat que està fent al país un mal incalculable ... els socialistes ... han vist assolides amb la República les vuit dècimes parts dels seus 'desiderata'" (635).

En cert sentit el drama espanyol apareix dibuixat així: la impossibilitat de fer una "revolució burgesa" sense comptar amb burgesia, car la burgesia espanyola -i la catalana- tingueren una naturalesa aristocràtica.

Al contrari de lo que diu Pla, la República espanyola difícilment podia ésser burgesa. ¿Un era ideològicament la burgesia?.

Resumint: les espases eren en posició agressiva en finalitzar l'any 1931. Final que va veure, el 9 de desembre, l'aprovació de la Constitució el dia 10 el anomenament d'Alcalá-Zámora com a President de la República -després de l'esforç dels republicans azañistes per recuperar-lo-, i la formació d'un nou Govern presidit per Manuel Azaña.